

ATRI CULTURA
I PATRIMONI

CASTELL DE MALAVELLA (CALDES DE MALAVELLA, LA SELVA)

campanya 2018

MEMÒRIA D'EXCAVACIÓ

Caldes de Malavella, novembre 2020.

Joan Llinàs i Pol
Historiador i arqueòleg

Nom del jaciment: Castell de Malavella

Municipi: Caldes de Malavella

Comarca: la Selva

Director: Joan Llinàs i Pol

Dates de la intervenció: a. 3 a 18 de setembre de 2018
b. 5 de novembre a 7 de desembre de 2018

Nº expedient: a. 22.504
b. 22.809

Joan Llinàs i Pol

Novembre 2020

ÍNDEX

Fitxa tècnica del jaciment	p. 3
1. Introducció	p. 4
2. Entorn geogràfic i històric.....	p. 5
3. Motivacions de la intervenció.....	p. 10
4. Objectius i metodologia.....	p. 11
5. Desenvolupament de la intervenció	p. 16
6. Consolidació i arranament d'estructures.....	p. 37
7. Conclusions	p. 38
8. Bibliografia	p. 41

ANNEXOS

Annex 1: Material arqueològic. Inventari i dibuix.....	p. 42
Annex 2: Inventari fotogràfic.....	p. 60
Annex 3: Planimetria.....	p. 66

FITXA TÈCNICA DEL JACIMENT

Jaciment: Castell de Malavella

Municipi: Caldes de Malavella

Comarca: La Selva

Coordenades: x-483379, y-4629450, z-142.

Tipus d'intervenció: Preventiva

Activitat: Excavació

Crèdits: Promoció: Ajuntament de Caldes de Malavella. Direcció: Joan Llinàs i Pol (Atri Cultura i Patrimoni, SLU). Equip humà: arqueòleg director i 2 auxiliars d'arqueologia.

Resum de la intervenció:

Paraules clau: Caldes de Malavella, castell, Malavella, medieval, muralla, torre.

Resum: La intervenció tenia com a objectiu continuar la represa de la documentació arqueològica del castell, iniciada els anys 2016 i 2017 pel mateix arqueòleg director. La intervenció ha incidit en diversos punts. A la zona 1 s'han delimitat les estructures properes al vèrtex geodèsic modern que hi ha, mentre que a la zona 2 s'hi han fet diverses actuacions:

- a. S'han extret els nivells superficials i d'abandó de les ales nord i est i s'ha efectuat un sondeig a l'extrem oest de l'ala nord, on s'ha documentat parcialment un mur previ a la darrera fase del castell.
- b. S'ha excavat un petit enderroc a l'ala oest.
- c. S'ha excavat totalment la torre SE.
- d. S'ha excavat l'espai interior de la torre SW i s'ha realitzat un sondeig per documentar un tram de la paret exterior de la torre NE, afectat pel mas modern que s'hi va adossar.
- e. S'ha excavat completament el costat sud de la fortificació, on han aparegut restes de la muralla sud i una petita part del mur perimetral del recinte superior, assentats sobre la xemeneia basàltica del subsòl natural, sense estratigrafia arqueològica.

L'any 2019 la investigació científica que estàvem realitzant en aquest jaciment arqueològic, a través de les excavacions reiniciades i portades a terme els anys 2016, 2017 i 2018 (5 campanyes) sota la direcció de l'arqueòleg Joan Llinàs i Pol, va quedar interrompuda perquè arran de la licitació dels treballs arqueològics, no es va tenir en compte que la direcció tècnica de l'arqueòleg director corresponia a una investigació científica en curs, prescindint dels drets de propietat intel·lectual i d'estudi en curs sobre el jaciment arqueològic. Per tant, podríem dir que amb aquesta memòria solament es pot explicar part de la intervenció que estava en curs ja que malauradament no l'hem pogut finalitzar.

1. INTRODUCCIÓ

L'any 2015, l'Ajuntament de Caldes de Malavella va adquirir la major part del paratge de Sant Maurici, que inclou el castell de Malavella, l'ermita del segle XIX de Sant Maurici i tot un espai al seu entorn. Aquesta circumstància ha permès endegar una proposta de recuperació i adequació de tot l'espai, que ha de passar en primera instància per la redacció d'un projecte global d'actuació que inclourà els diversos elements patrimonials que es troben en aquest indret.

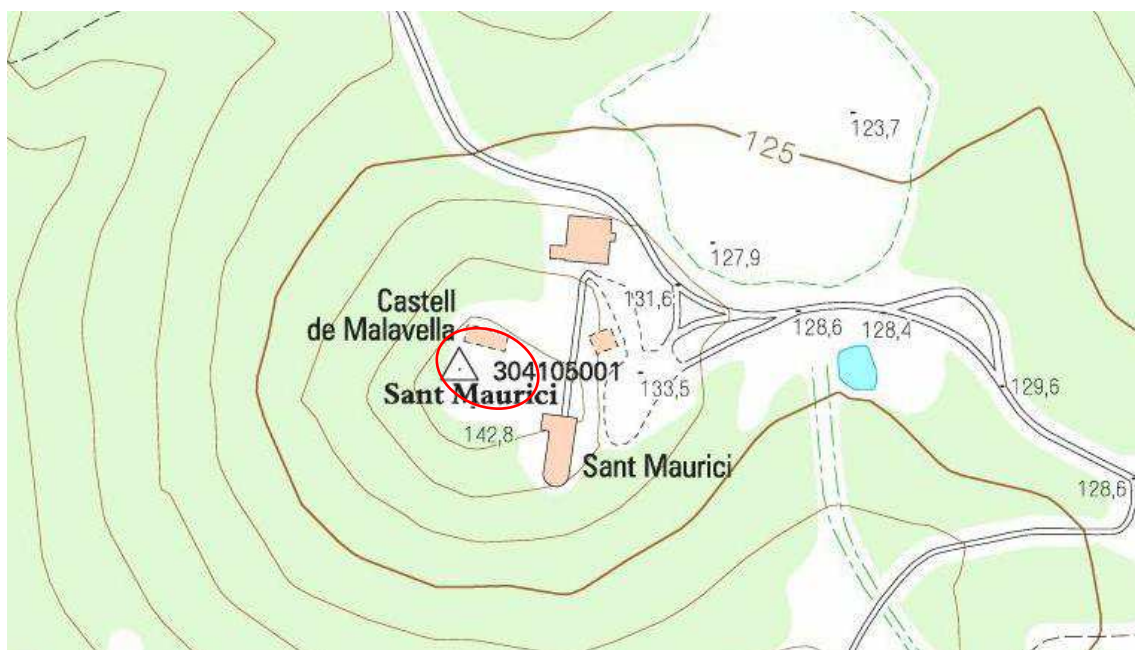
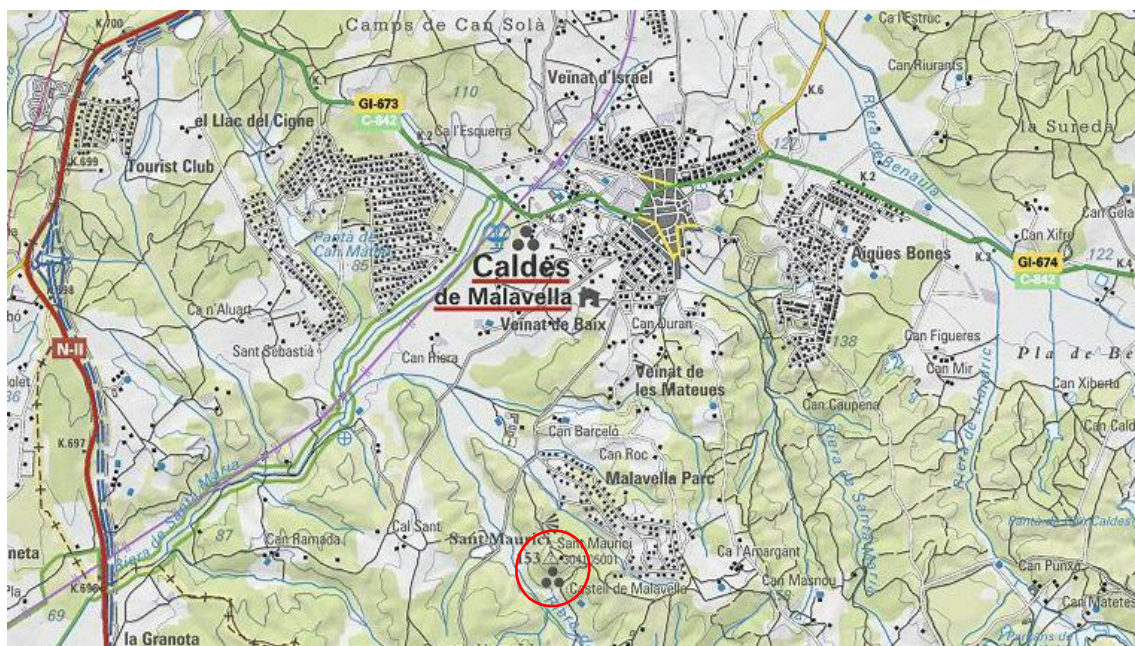
Pel que fa al castell, el seu coneixement no era encara total, ja que una part important d'aquest monument restava enterrada i pendent d'excavació després que l'any 2007 s'interrompessin els treballs que es venien realitzant des del 2001. Per això, l'ajuntament de Caldes de Malavella es va plantejar l'any 2016, com a objectius prioritaris, completar el coneixement arqueològic del castell per després aplicar-hi les corresponents propostes de rehabilitació, museïtzació i, si s'escau, utilització, dins del projecte de recuperació i adequació de l'espai del paratge de Sant Maurici.

En aquest context, l'Ajuntament va prioritzar l'any 2016 la represa dels treballs arqueològics en el castell, que van tenir continuïtat l'any 2017. L'any 2018 han continuat els treballs, en dues fases. La primera s'ha dut a terme entre els dies 3 i 18 de setembre (nº intervenció 22.504) i la segona entre el 5 de novembre i el 7 de desembre (nº intervenció 22.809). Totes dues han estat dirigides per l'arqueòleg Joan Llinàs i Pol, de l'empresa Atri Cultura i Patrimoni, SLU, que també hi ha aportat dos auxiliars d'arqueologia. Aprofitant els treballs, durant la campanya del setembre també s'han arranjat algunes estructures del castell, que presentaven deficiències o bé que s'havien malmès amb el pas del temps. Aquests treballs han estat realitzats per dos paletes experts en obra de pedra dirigits pel mateix arqueòleg titular del permís d'intervenció. Cal destacar la col·laboració de Lluís Bayona i Elisa Llenas, del Servei de Monuments de la Diputació de Girona, de Sergi Mir, regidor de promoció econòmica, i de Gemma Torras i Abel Bernal, arquitecta i arquitecte tècnic dels Serveis Tècnics Municipals.

2. ENTORN GEOGRÀFIC I HISTÒRIC

2.1. Situació geogràfica

El castell de Malavella està situat a uns 2,5 km al sud del nucli urbà de Caldes de Malavella, en un turó de 142 metres d'alçada que controla una àmplia plana al seu entorn. Des del poble s'hi arriba fàcilment per la carretera d'accés a la urbanització Malavella Parc. A l'entrada de la urbanització, cal trencar a mà dreta i seguir per una pista forestal en bon estat uns 150 metres fins a trobar una bifurcació. El camí de l'esquerra és el que puja cap al castell.

Plànols i ortofoto de situació del castell de Malavella (font: ICGC)

2.2. Dades històriques

Tot i que les excavacions arqueològiques han provat que cal datar l'origen del castell de Malavella al segle X, el primer esment documental conegut de la seva existència es troba en un pergamí del 1035-1041, en què la comtessa Ermessenda i el seu nét Ramon Berenguer I, comte de Barcelona, pacten amb Enees Miró i Amat Eldric que tindran en honor el *castello Malavela*. El 1052, el castell passa d'Ermessenda a Ramon Berenguer I. Finalment, el 1057, Amat Eldric fa jurament pel castell davant la comtessa Almodis, muller de Ramon Berenguer I.

El castell de Malavella, doncs, pertanyia als comtes de Barcelona, era termenat i tenia sota la seva jurisdicció Caldes de Malavella, Franciac i Santa Seclina. Al segle XIII tenien el castell de Malavella en feu pel rei una nissaga de cavallers anomenats Bedós. El 1284 Bernat de Bedós donà el castell al seu fill, també anomenat Bernat, i aquest el 1293 el donà a la seva muller Prous.

L'any 1326 Jaume II donà perpètuament en lliure i franc alou a Ot de Montcada i als seus el castell de Malavella amb la vila de Caldes, els llocs de Franciac, Santa Seclina i Caulès, pertanyents a la batllia de Caldes i, a més, la jurisdicció civil i criminal, alta i baixa, mer i mixt imperi del castell i llocs esmentats. El mateix any, Bernat Ramon de Bedós, reconegué tenir el castell de Malavella per Ot de Montcada.

Les excavacions arqueològiques realitzades fins al moment indiquen que el castell fou abandonat al segle XIV i substituït pel castell de Caldes, siutat al nucli urbà. Només romandria en funcionament la capella, dedicada a Sant Maurici, que l'any 1412 sembla que s'hauria convertit en santuari, i que el 1673 fou reconstruïda. A l'edat moderna,

també, una part de les restes del castell foren reaprofitades per a bastir-hi un mas, part de les restes de qual romanen adossades al nord i al nord-est de l'antiga fortificació.

Al segle XIX tota la finca, amb la capella i les restes del castell, fou afectada per la desamortització i s'efectuaren reformes a la capella, com la col·locació d'un retaule l'any 1868 dedicat al bisbe de Girona. Pocs anys després la capella fou abandonada i substituïda pel nou santuari actualment en funcionament, construït al costat de llevant de les restes del castell.

2.3. Intervencions arqueològiques anteriors

Entre els anys 2001 i 2007 es van realitzar set campanyes d'excavació al castell de Malavella, adscrites a camps de treball de la Direcció General de Joventut de la Generalitat de Catalunya i finançades primer pel Consell Comarcal de la Selva i després per l'Ajuntament de Caldes de Malavella. El projecte on s'inclouïen aquests treballs tenia per títol "El castell de Sant Maurici o de Malavella (Caldes de Malavella, la Selva)" i tenia tres objectius principals: l'excavació arqueològica de tot el conjunt del castell de Malavella, la seva museïtzació i la inclusió del castell dins les visites dels itineraris de patrimoni històric i arqueològic del terme de Caldes de Malavella. Per diverses causes, els treballs van quedar interromputs després de la campanya de 2007 i el projecte es va abandonar.

Les set campanyes efectuades entre 2001 i 2007 van permetre conèixer una part important de l'estructura i de l'evolució històrica de la fortificació. El castell, que està envoltat d'un vall defensiu, té forma quadrangular amb bestorres quadrangulars de 4,85 metres de costat, documentades fins ara en tres dels quatre angles. Al sector nord-est hi ha la capella, d'una nau rectangular capçada a llevant per un absis semicircular.

Els murs estan construïts amb un aparell format per blocs de mides mitjanes i grans, sense treballar i lligats amb abundant morter de calç. Molts dels blocs procedeixen de l'aflorament basàltic que hi ha en el turó, amb una característica secció hexagonal. A les cantonades de les torres hi havia blocs de pedres rectangulars, ben treballats i escairats, que varen ser espoliats, igual que molts dels murs del castell, a l'edat moderna, en construir-se el mas i, en el segle XIX, el nou santuari de Sant Maurici i encara una nova masia exempta, ubicada al costat nord del turó.

Les campanyes d'excavació del període 2001-2007 van incidir en tres sectors, que van quedar inacabats:

- Sector 1. Primer recinte del castell
- Sector 2. Segon recinte del castell
- Sector 9. Capella

Aquests treballs van permetre documentar una llarga seqüència d'ocupació que abastaria des del segle X al XIV per al castell pròpiament dit i fins al XIX per la capella. Les fases documentades foren les següents:

- Castell:

Fase 1. Restes d'un primer castell format per un petit recinte quadrangular emmurallat, del qual coneixem les muralles nord, est i oest, on hi hauria un àmbit que encerclaria una torre rodona. Aquest primer castell es dataria en els segles X-XI.

Fase 2. En el segle XII totes les estructures anteriors són amortitzades i el castell canvia la seva fesomia, encara que manté una estructura quadrangular amb dos àmbits fins al segle XIII. Aquesta fase és la més malmesa per les reformes posteriors i se n'han conservat molt poques restes.

Fase 3. En un moment avançat del segle XIII el castell sofreix grans transformacions, es terraplena part del turó, la part est, i es construeix un nou castell amb dos recintes diferenciats; un recinte interior de planta octogonal format per dos àmbits i un pati, envoltat per un segon recinte format per una muralla exterior reforçada amb quatre bestorres quadrades als angles aixamfranats, de les quals en coneixem tres. Aquesta és la estructura del castell durant el segle XIV.

Fase 4. El castell s'abandona al segle XIV, possiblement en un moment avançat.

- Capella:

Fase 1. Dels segles X-XI s'hi van documentar tres sitges a l'interior de la nau, potser en relació amb la primitiva capella romànica de la qual, arqueològicament, només es va trobar una estructura de forma quadrada, molt malmesa, de pedres lligades amb morter de calç, que podria correspondre a les restes del basament de l'absis.

Fase 2. Al segle XVII sabem per la documentació que la capella fou reconstruïda, fet que potser es podrà datar arqueològicament quan es pugui excavar l'estrat de reompliment existent entre l'absis modern i el medieval.

Fase 3. Durant el segle XIX es pavimenten la nau i l'absis, i es fa una reconstrucció general que afecta tota l'estructura.

Fase 4. La capella s'abandona a finals del segle XIX i és substituïda pel nou santuari. En els anys subsegüents s'enruna.

- La represa

Tal i com hem comentat, l'any 2016 es van reprendre els treballs, interromputs des del 2007. Va ser una intervenció d'abast reduït, centrada en l'interior de la torre NE, on es va posar al descobert part del seu farcit, d'època medieval, i en el sector SW, on es van documentar per primera vegada restes de la torre d'aquest costat i una petita part de la muralla sud.

L'any 2017 la intervenció es va centrar en els costats sud i oest del recinte emmurallat. Es va localitzar la muralla oest, fins aleshores desconeguda, i es va completar la documentació de la torre SW, descoberta el 2016. També es va completar la documentació de les torres NW i NE, i es van enretirar les terres acumulades a l'espai de la muralla sud, que va restar però per documentar quasi en la seva totalitat.

3. MOTIVACIONS DE LA INTERVENCIÓ

L'any 2015 l'Ajuntament de Caldes de Malavella va adquirir per compra la major part del paratge de Sant Maurici, que inclou el castell de Malavella, l'ermita del segle XIX de Sant Maurici i tot un espai al seu entorn. Aquesta circumstància ha permès endegar una proposta de recuperació i adequació de tot l'espai, que passa en primera instància per la redacció d'un projecte global d'actuació que inclou els diversos elements patrimonials que es troben en aquest indret.

Pel que fa al castell, el seu coneixement no és encara total, ja que una part important d'aquest monument restava enterrada i pendent d'excavació després que l'any 2007 s'interrompessin els treballs que s'hi venien realitzant des del 2001.

Per això, l'Ajuntament de Caldes de Malavella es va plantejar l'any 2016, com a objectius prioritaris, completar el coneixement arqueològic del castell i endegar obres d'arranjament estructural immediat de l'ermita moderna. En el primer cas, el coneixement del que resta per excavar del castell serà el que permetrà després aplicar-hi les corresponents propostes de rehabilitació, museïtzació i, si s'escau, utilització, dins del projecte de recuperació i adequació de l'espai del paratge de Sant Maurici.

En aquest context, l'Ajuntament va iniciar un procés per elaborar el Pla Especial de Sant Maurici per determinar els usos que ha de tenir aquest paratge i garantir la conservació tant del patrimoni tangible com intangible d'aquest espai caldenc. Per aquest motiu es va prioritzar l'any 2016 la represa dels treballs arqueològics en el castell, interromputs l'any 2007, i es va endegar una primera campanya, efectuada el mes d'octubre, que va tenir continuïtat l'any 2017, amb unes noves excavacions, dutes a terme en dues campanyes. Aquests treballs han tingut continuïtat l'any 2018, amb dues campanyes més, que són les que presentem en aquesta memòria.

Totes aquestes campanyes, entre els anys 2016 i 2018, s'han efectuat sota la direcció de l'arqueòleg Joan Llinàs, d'Atri Cultura i Patrimoni SLU.

4. OBJECTIUS I METODOLOGIA

4.1. Objectius

Segons el que actualment es pot apreciar, el castell de Malavella és una fortificació quadrangular amb torres aixamfranades als quatre angles, a la qual s'adossen modernament al costat nord les estructures d'un antic mas, actualment també abandonat. Al sud-est, exempta hi ha la capella i, més enllà, l'església moderna de Sant Maurici, construïda al segle XIX. Fins a la intervenció de l'any 2001, l'interior del castell (muralls sud i oest incloses) restava cobert d'enderrocs i terra i no se'n podien apreciar pràcticament subdivisions internes.

Com s'ha vist més amunt, les intervencions dels anys 2001 a 2007 van posar al descobert una part important de les estructures dels costats nord, est i centre del castell, així com la capella, però les excavacions restaren inacabades i l'any 2016 encara es desconeixien quasi del tot els costats sud i oest de la fortificació i bona part de l'estratigrafia de les zones annexes a la part exterior de la muralla, especialment l'espai entre el castell i la capella castral.

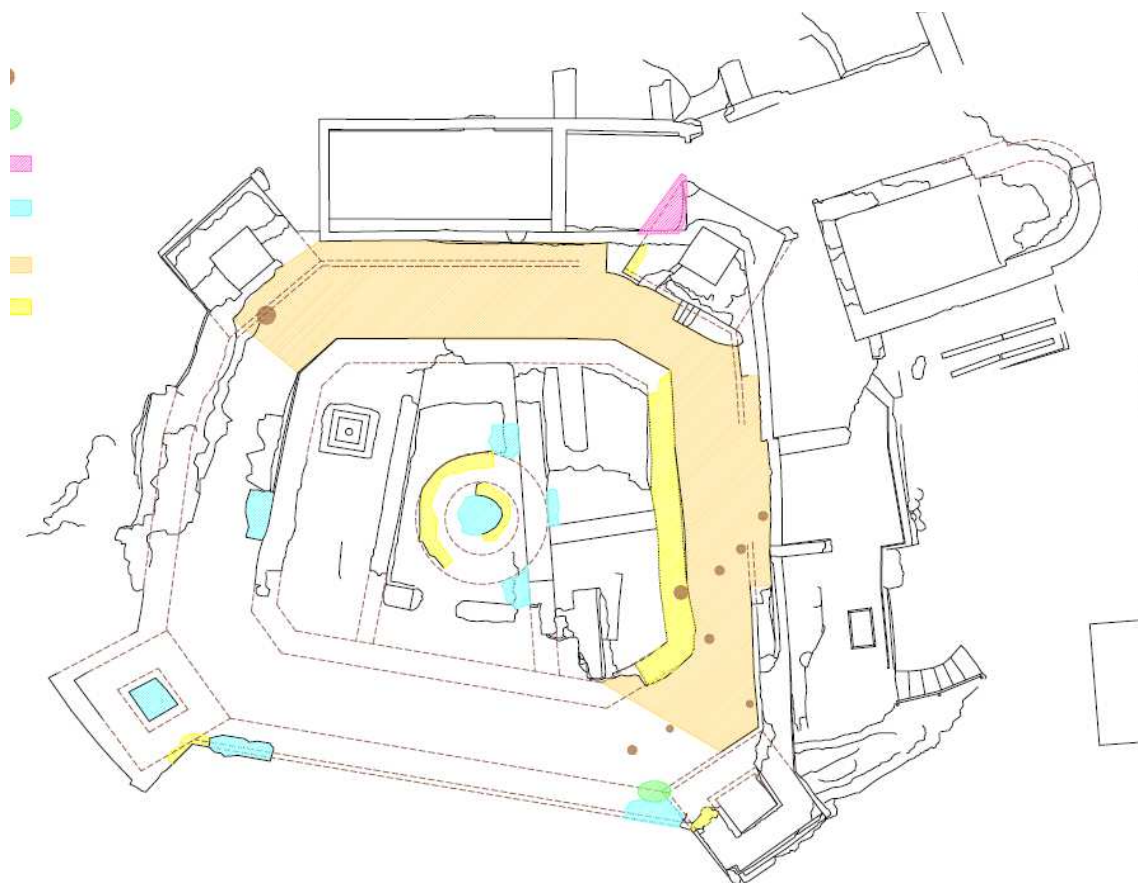
Per aquesta raó, l'interès de l'Ajuntament de Caldes de Malavella de realitzar un projecte global de recuperació de tot l'espai de Sant Maurici, castell inclòs, i d'endegar posteriorment la museïtzació i gestió d'aquest paratge, obligava de bon primer a efectuar-ne la necessària excavació arqueològica total, tot continuant els treballs aturats el 2007 i escometent la necessària consolidació de les estructures que anessin apareixent durant el procés d'excavació sempre que fos necessari. L'objectiu de la nova fase d'excavacions iniciada el 2016 és, doncs, continuar la tasca iniciada arran de les descobertes dels anys 2001 a 2007. És evident que només finalitzades les excavacions, i un cop posades al descobert les diferents estructures que componen el castell, es podrà procedir a realitzar-hi el corresponent projecte de restauració i museïtzació.

Els objectius de la campanya arqueològica de l'any 2018, doncs, han anat destinats bàsicament a continuar documentant les restes del castell i a efectuar la consolidació d'aquells punts del jaciment que presentessin deficiències estructurals, o bé que haguessin estat víctimes de petits desprendiments o desperfectes degut a pas del temps.

4.2. Proposta d'intervenció

Enguany es preveia realitzar diverses intervencions:

- 1. Excavació en extensió a les ales nord i est del sector 2 (en color taronja en el plànol).
- 2. Excavació arqueològica puntual d'alguns espais de petites dimensions: interior de la torre SW, extrems de la muralla sud, entorn de la torre de l'homenatge i petit enderroc a l'ala oest del sector 2 (en blau en el plànol).
- 3. Sondeig per localitzar la part de l'estructura de la torre NE que fou parcialment desmuntada pel mas modern (en lila en el plànol).
- 4. Consolidació de les parts més malmeses de la torre de l'homenatge i del mur est del sector 1 (en groc en el plànol).
- 5. Control arqueològic de la tala d'arbres i enretirada de soques i arrels en diversos punts del castell (en marró en el plànol).

Planta del castell, amb els sectors a intervenir el 2018

La major part d'aquestes intervencions previstes ha estat realitzada en la campanya del setembre de 2018, amb les següents puntualitzacions:

- 1. L'excavació en extensió de les ales nord i est del sector 2 s'ha limitat

als estrats superiors (superficial i abandonat).

- 2. No s'ha intervingut als extrems de la muralla sud perquè la intervenció en aquest sector s'ha deixat per a la segona part de la campanya, a efectuar el mes de novembre. Pel que fa a l'entorn de la torre de l'homenatge, una simple neteja ha estat suficient per constatar que aquest sector ja havia estat excavat i només necessitava una actuació de neteja.

- 5. La major part de les soques encara no s'han enretirat, ja que els indrets on s'ubiquen encara no han estat objecte d'excavació. Es preveu realitzar aquesta tasca en properes intervencions.

La possibilitat d'efectuar una segona campanya el mes de novembre-desembre del 2018 ha comportat la intervenció en tot el costat sud de la fortificació, en principi no prevista per enguany, que romanía fins ara pendent d'excavació. Així doncs, en aquesta segona fase la major part dels treballs s'han centrat en aquesta banda: ala sud, muralla sud i torre sud-est, amb una petita intervenció puntual a l'ala nord, en un indret on les pluges recents havien deixat a la vista part d'una estructura.

4.3. Metodologia

Per a l'excavació de les ales nord i est del sector 2 (punt 1 de l'apartat 3.2), s'han enretirat amb mitjans mecànics, amb màquina retroexcavadora de petites dimensions i sota control arqueològic, els grans farcits aportats amb posterioritat a l'abandó del castell al segle XIV. Un cop enretirats aquests farcits i assolits els nivells arqueològics propis del castell, s'han aturat momentàniament els treballs en aquest sector.

Pel que fa a les intervencions descrites en els punts 2 i 3 de l'apartat 3.2, s'han realitzat amb mitjans manuals. El mètode ha estat el que s'ha desenvolupat des de finals de la dècada dels setanta en aquests tipus de jaciments: el mètode estratigràfic treballant en extensió conegut popularment amb el nom de l'investigador que el va desenvolupar, Harris. El registre i documentació s'ha fet mitjançant un model de fitxa molt semblant al que s'utilitza a la major part dels jaciments amb estructures de la zona.

Per a l'excavació de l'ala sud s'han enretirat amb mitjans mecànics, amb màquina retroexcavadora de petites dimensions i sota control arqueològic, els grans farcits aportats amb posterioritat a l'abandó del castell al segle XIV. Un cop enretirats aquests farcits, s'han continuat els treballs amb mitjans manuals fins a esgotar arqueològicament el sector.

El material arqueològic recuperat ha estat rentat i siglat amb unes inicials que fan referència al nom del jaciment, l'any de l'excavació i el número d'unitat estratigràfica. Les inicials utilitzades han estat CM (Castell de Malavella). Com a exemple, la sigla CM.18.2132 fa referència a l'any (2018), al nom del jaciment (Castell de Malavella) i a la unitat estratigràfica en la que s'ha recollit el material que s'està inventariant (UE.2132). Posteriorment, se n'ha fet un inventari per unitats estratigràfiques.

També s'ha realitzat un complet reportatge fotogràfic de la intervenció i una planimetria bàsica. Tanmateix, cal remarcar que els treballs planimètrics als sectors iniciats en aquesta campanya (bàsicament als sectors 22 i 24), en què pràcticament tan sols s'han extret nivells superficials i s'hi han efectuat petits treballs molt parcials que han quedat interromputs, no es poden presentar en aquesta memòria, ja que en el moment d'efectuar aquestes excavacions encara no procedia efectuar la documentació planimètrica d'aquests sectors concrets, i les campanyes posteriors, a partir de l'any 2019, han estat realitzades per un altre equip tècnic.

Cal esmentar també que la numeració, tant de les unitats estratigràfiques com de l'inventari fotogràfic, s'ha efectuat de manera que no es produeixi una duplicació de dígit respecte a la que es va donar en el seu moment en les campanyes dels anys 2001 a 2007, i per la mateixa raó s'ha respectat, per a les estructures, la mateixa numeració d'UE que aleshores els fou atribuïda.

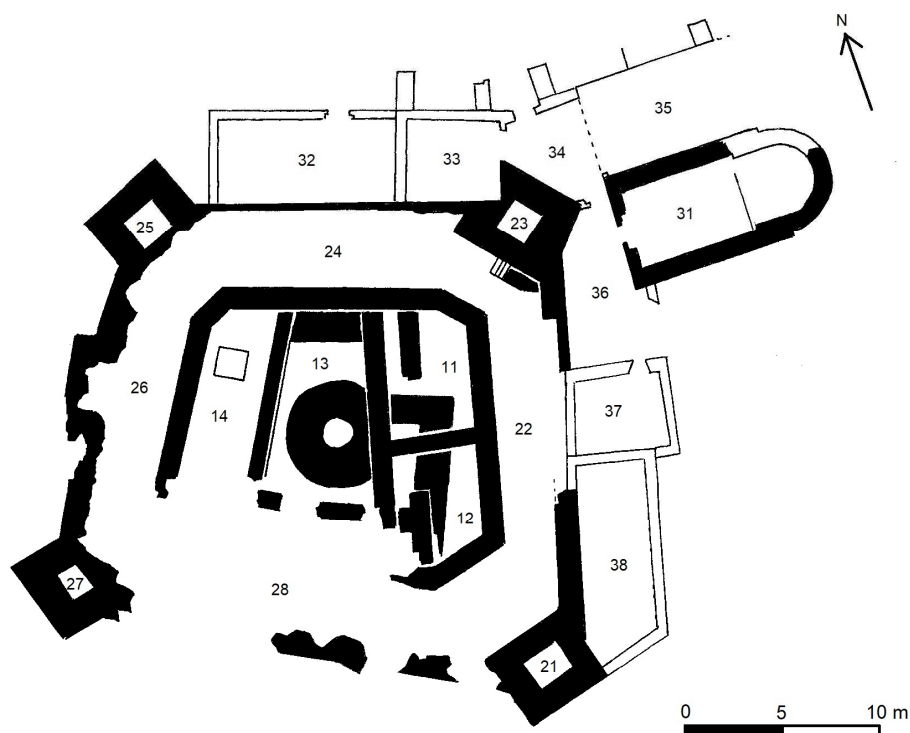
El que sí hem realitzat ha estat una nova sectorització del jaciment, en funció de les estructures visibles. D'aquesta manera, s'optimitza el sistema de registre d'unitats estratigràfiques durant el treball de camp i es facilita la comprensió de la part descriptiva d'informes i memòries, ja que s'ubica més fàcilment la informació descrita en el seu context espacial. Concretament, s'han diferenciat tres zones, que s'identifiquen amb el primer dígit de les respectives unitats estratigràfiques:

- Zona 1. Recinte interior del castell (UE 1000-1999).
- Zona 2. Ales perimetrals, torres i muralla (UE 2000-2999).
- Zona 3. Estructures exteriors: capella i antic mas adossat (UE 3000-3999).

Al seu torn, cadascuna d'aquestes zones s'ha subdividit en diversos sectors, que corresponen als diversos àmbits que componen el jaciment, distribuïts de la següent manera: zona 1 - sectors 11 a 14; zona 2 - sectors 21 a 28; zona 3 - sectors 31 a 38.

- Sector 11. Recinte interior, àmbit NE.
- Sector 12. Recinte interior, àmbit SE.
- Sector 13. Recinte interior, àmbit central.
- Sector 14. Recinte interior, àmbit oest.

- Sector 21. Torre sud-est.
- Sector 22. Ala est.
- Sector 23. Torre nord-est.
- Sector 24. Ala nord.
- Sector 25. Torre nord-oest.
- Sector 26. Ala oest.
- Sector 27. Torre sud-oest.
- Sector 28. Ala sud.
- Sector 31. Capella.
- Sectors 32 a 38. Antic mas.

Pel que fa a la consolidació i reparació d'estructures durant la campanya del mes de setembre de 2018, s'han emprat pedres sorgides dels mateixos enderroc del propi castell, lligades amb un morter de calç de constitució sòlida, i d'aparença afí a l'emprat en l'obra original. Aquesta consolidació ha estat efectuada per dos paletes especialitzats en obra de pedra, sota la direcció i supervisió de l'arqueòleg titular del permís.

5. DESENVOLUPAMENT DE LA INTERVENCIÓ

5.1. SECTOR 14

La zona 1 està composta pel recinte interior del castell, ubicat al cim del turó i ben delimitat per un mur perimetral que dibuixa un espai de planta quadrangular amb els angles aixamfranats. La major part d'aquest sector fou excavada fins a roca mare durant el període 2001-2007, però va quedar pendent una part important del quadrant nord-oest (sector 14), a l'espera que es pugui eliminar el vèrtex geodèsic que s'hi va col·locar al segle passat. La intervenció d'enguany ha consistit en excavar amb mitjans manuals l'estrat que s'estenia entre els costats nord i oest de la base del vèrtex geodèsic i la part interna del mur perimetral, que comprenia el xamfrà nord-oest. Aquesta intervenció ha permès deixar totalment al descobert i documentar òptimament en planta aquest mur, però no s'ha continuat l'excavació en profunditat en aquest sector per tal de no descalçar el vèrtex geodèsic.

5.1.1. Llistat de les unitats estratigràfiques.

1101. Estrat estès entre el vèrtex geodèsic i els murs perimetrals del sector.

5.1.2. Descripció de les unitats estratigràfiques.

UE 1101

Estrat molt heterogeni, format per terra flonja i amb inclusió de moltes pedres, que s'estén a l'extrem nord del sector 14 a l'inici de la nostra intervenció. A sobre hi tenia estrats que ja foren excavats en les campanyes 2001-2007 i cobreix un altre estrat general heterogeni (UE 1102), aparegut a una profunditat d'entre 15 i 30 cm, que no ha estat excavat. Està delimitat al nord i a l'oest pels sengles murs perimetrals del primer recinte (UE 1012 i 1013, respectivament), que en aquest punt s'unieixen fent xamfrà, i contra els quals l'estrat UE 1101 recolza. Per l'est està delimitat pel mur UE 1010, contra el qual també recolza, i al sud pels fonaments de la base del vèrtex geodèsic. Tot i tenir alguna contaminació recent a causa dels anys que ha passat a la superfície, la major part del material que s'hi ha recuperat és medieval, del segle XIII com a cronologia més probable.

1 i 2. Sector 14. Espai entre la base del vèrtex geodèsic i el mur perimetral nord a l'inici i al final de la intervenció d'enguany, vist des de l'est.

5.2. SECTOR 21. TORRE SUD-EST

La torre sud-est és ben coneguda atès que n'ha estat sempre visible la seva meitat externa, conservada en una alçada de quasi 6 metres, així com la seva connexió amb el pany de muralla est, força ben conservat en el seu tram més meridional (UE 2143). En aquesta torre no s'hi havia efectuat fins ara cap intervenció arqueològica. Enguany, hem procedit a efectuar la seva excavació total, fet que n'ha permès la documentació plena de les restes conservades.

5.2.1. Llistat de les unitats estratigràfiques

- 2147. Mur que delimita la torre pel NE.
- 2148. Mur que delimita la torre pel SE.
- 2149. Mur que delimita la torre pel SW.
- 2150. Mur que delimita la torre pel NW.
- 2151. Enderroc a l'espai interior de la torre.
- 2154. Estrat sorrenc sota 2151.
- 2155. Restes d'un nivell de circulació sota 2154.
- 2156. Solera de fonamentació de la torre.

5.2.2. Descripció de les unitats estratigràfiques

UE 2147, 2148, 2149 i 2150

Conjunt de quatre murs solidaris entre ells que conformen la torre que reforça l'angle sud-est del recinte exterior (o segon recinte) del castell. L'ur identificació és la següent: UE 2147 (mur NE), 2148 (mur SE), 2149 (mur SW) i 2150 (mur NW). La torre presenta exteriorment una planta quadrada de 450 cm de costat (excloent les banquetes de

fonamentació), en disposició aixamfranada respecte la muralla perimetral del castell, amb la qual és solidària al NE, on la part nord del mur UE 2147 s'imbrica amb la muralla est (UE 2143) i al NW, on la part nord del mur UE 2149 s'imbrica amb les escasses restes del tram més oriental de la quasi desapareguda muralla sud. Els quatre murs de la torre, d'una amplada a la paret vista de 110/115 cm, són fets a base de pedres basàltiques d'extracció local lligades amb morter de calç, lleugerament escairades i disposades formant filades força regulars, amb els intersticis reblerts amb pedrigolet més petit. Els murs presenten diferent estat conservació: metre que el mur UE 2147, 2148 i la meitat meridional del mur UE 2149 es conserven en una alçada d'entre 5 i 6 metres, el mur UE 2150 i la part septentrional del mur UE 2149, molt més enrunats, no s'apreciaven abans de la nostra intervenció i han aparegut un cop extret l'estrat superficial modern que els cobria. Tot i així, l'excavació ha permès documentar com conserven, en el tram més malmès, més de 60 cm d'alçada, i arriba en alguns punts a superar els 150 cm. Els quatre murs s'assenten interiorment sobre una potent solera de pedres i calç (UE 2156), que té una superfície clarament superior al perímetre de la torre i que sobresurt dels murs en forma de banqueta. Pel costat intern de la torre recolzen contra aquests murs els estrats UE 2151, 2154 i 2155, i per l'exterior, contra la cara NW del mur UE 2150, l'estrat superficial general i l'estrat UE 2162, pendent d'excavació. Cal datar els quatre murs, i per tant, la torre, al segle XIII.

UE 2151

Estrat d'enderroc (UE 2151), d'una potència d'entre 50 i 80 cm, aparegut a l'interior de la torre SE sota l'estrat superficial modern no arqueològic. Està format bàsicament per pedres de mides diverses, sobretot mitjanes-grans, barrejades amb terra argilosa i flonja, de color marró fosc i quasi sense material arqueològic. S'assenta sobre l'estrat UE 2154 i es tracta de l'enderroc parcial de la part superior de la torre, caigut en el seu interior amb posterioritat a l'abandó. Un fragment de ceràmica blava valenciana permet ubicar-lo a partir de principis del segle XV.

UE 2154

Estrat sorrenc i flonjo, amb inclusió de pedres de mides diverses i alguns fragments de teula, aparegut a l'interior de la torre SE sota la UE 2151. D'una potència d'entre 50 i 60 cm, cobreix les UE 2155 i 2156 i és part del mateix enderroc de la torre. Com a tot material arqueològic ha proporcionat un os i una punta de ballesta, i l'ubiquem a partir del segle XIV sense més precisions.

UE 2155

Restes molt malmeses d'un nivell de circulació de morter de calç localitzat al cosat sud-est de l'espai interior de la torre SE sota la UE 2154. D'un gruix d'uns 15 cm, s'assenta sobre la UE 2156 i recolza contra la paret interna de la torre. Podria tractar-se de les restes d'una pavimentació o d'un sòl de paleta format durant la construcció de la torre. Sense material arqueològic, el datem per context al segle XIII.

UE 2156

Solera de fonamentació de la torre SE, feta d'un massissat general de grans pedres unides amb morter de calç, molt compacte. Aparegut sota les UE 2154 i 2155, assolit aquest nivell (que, evidentment, no s'ha extret), s'ha donat per finalitzada l'excavació de l'interior d'aquesta torre.

3. Torre SE. Inici excavació

4. Torre SE. Enderroc UE 2151

5. Torre SE. Estrat UE 2154

6. Torre SE. Final excavació. Restes paviment UE 2155 i solera UE 2156

7. Torre SE i muralla E, des de l'oest al final de la campanya d'enguany

5.3. SECTOR 22. ALA EST

A les ales nord i est no s'hi havia efectuat cap intervenció des de la finalització de les campanyes del període 2001-2007, en què es van enretirar els estrats superficials i part dels d'abandó. Aleshores es van deixar les dues ales ben delimitades, però no s'hi van realitzar excavacions estratigràfiques en profunditat. A banda, cal esmentar que a la meitat sud de l'ala est no s'hi havia intervingut mai degut a la presència de diversos arbres que obstaculitzaven els treballs. Finalment, cal esmentar que al llarg dels 11 anys transcorreguts s'havia anat dipositant en aquest sector un nivell de terra de sedimentació natural amb algunes restes vegetals.

En aquest sector, unes setmanes abans de la nostra intervenció s'havia procedit a la tala dels esmentats arbres, de manera que hi hem pogut començar els treballs arqueològics de manera global i general.

La primera tasca efectuada enguany ha estat la represa del rebaix dels nivells superficials i de l'enderroc general, continuant les tasques interrompudes el 2007. Aquesta tasca s'ha fet amb mitjans mecànics sota vigilància arqueològica. A causa del desnivell existent, de la presència de les soques dels arbres i de la proximitat d'estructures arqueològiques, ha estat impossible rebaixar amb mitjans mecànics el

terç més meridional de l'ala est, de manera que la màquina ha començat el rebaix al centre d'aquesta ala i, a mesura que apareixien restes i nivells arqueològics, ha anat avançant primer per l'ala est en direcció nord, a continuació pel xamfrà nord-est i, finalment, per l'ala nord d'est a oest.

Al centre de l'ala est han aparegut primer uns grans blocs de pedra basàltica, sense cap disposició clara i totalment irregulars, que corresponen ja al nivell geològic natural del turó, de manera que, a efectes arqueològics, aquest sector ha quedat subdividit en dues parts, totalment separades entre si. Al sud, des de l'aflorament basàltic fins al desnivell existent a l'extrem sud-est del segon recinte, s'ha extret amb mitjans mecànics tot l'estrat superficial modern, bastant potent, fins assolir el primer nivell arqueològic conservat (UE 2162), que no s'ha excavat. Aquest rebaix ha permès documentar bona part de la cara externa del mur NE de la torre SE (UE 2150, sector 21), així com la part més propera de la cara interna de la muralla est (UE 2143).

Pel que fa al costat nord de l'ala, l'extracció de l'estrat superficial ha deixat a la vista diversa estratigrafia arqueològica, que s'ha excavat parcialment.

L'extracció dels arbres i de l'estrat superficial no arqueològic ha permès deixar ben delimitada l'ala nord que, pel costat oest limita amb el mur de llevant del primer recinte (UE 1004) i per l'est amb diverses estructures, que són les següents, de sud a nord: UE 2150 (mur interior de la torre SE), UE 2143 (extrem sud de la muralla est), UE 2146 (mur oest, modern, del sector 38), UE 2145 (mur oest, modern, del sector 37), UE 2144 (mur oest, modern, del sector 36), UE 2110 (extrem nord de la muralla est), UE 2004 (escala adossada a la torre NE) i UE 2003 (mur interior de la torre NE).

5.3.1. Llistat de les unitats estratigràfiques

2110/2143. Muralla est del castell.

2138. farcit d'una bossada moderna al centre del sector.

2139. Paviment al xamfrà entre l'ala est i l'ala nord.

2140. Estrat sobre el paviment 2141 al seu extrem sud conservat.

2141. Paviment anterior sota el paviment 2139.

2142. Estrat sobre 2139 i 2161 al xamfrà entre l'ala nord i l'ala est.

2161. Paviment sota 2139 i 2142.

5.3.2. Descripció de les unitats estratigràfiques

UE 2110/2143

Muralla est del castell, que ha rebut dos números d'UE degut a què està formada per dos trams molt separats entre si, que encara resten pendents de connexió: el tram més proper a la torre nord-est s'ha enregistrat com a UE 2110, i el tram més proper a

la torre sud-est com a UE 2143. Es tracta d'una muralla feta d'una doble paret de pedres de mida mitjana-gran amb faricet intern de pedrigolet, que presenta un estat de conservació molt irregular. Així, si el tram més meridional, fins a tocar la torre SE (amb la qual és solidària), es conserva a una alçada considerable (més de 5 metres), al centre del sector la muralla sembla haver-se perdut totalment. Al costat nord la seva conservació és irregular, ben visible a la part externa (est), però afectada per un mur del mas modern que s'hi superposa (UE 2144). A la cara interna d'aquest extrem nord de la muralla (UE 2110), se li lliura l'extrem de llevant de l'escala UE 2004. En la campanya de 2017 se'n va poder documentar un tram d'uns dos metres de longitud, a tocar de la torre NE, un tram que enguany s'ha pogut perllongar, aproximadament, un metre. Pel que fa al tram sud (UE 2143), gràcies a l'extracció del superficial modern, n'hem pogut documentar fins a 3 metres en direcció nord a partir de la part ja coneguda prèviament, així com - en rebaixar el terreny fins a quasi 150 cm, constatar com té una petita banquetta de fonamentació. En aquest costat de migdia s'hi assenta, en part, el mur del mas modern UE 2146. Finalment, pel que fa a la part central, la muralla, que s'assenta aquí sobre les grans irregularitats i desnivells del subsòl natural, no s'ha documentat de moment en un tram d'aproximadament 4 metres de longitud, on es troba substituïda per un altre dels murs (UE 2145, el més recent de tots tres d'aquest sector) pertanyents al mas modern. La continuació de les excavacions en aquest sector en futures campanyes permetrà esclarir si en aquest punt central es conserva o no el tram que falta d'aquesta muralla est. Cal datar-la al segle XIII.

UE 2138

Farcit heterogeni i flonjo, localitzat sota l'estrat superficial al centre-est del sector, en una depressió del terreny delimitada al sud per un important aflorament del subsòl natural i al nord per diversos estrats arqueològics medievals (UE 2139, 2140 i 2141). Aquest estrat, que no ha estat del tot excavat, recolza a llevant contra la cara oest del mur UE 2145, que és una estructura de cronologia moderna pertanyent al mas, concretament a l'habitació que conforma el sector 37, ubicada on hauria d'haver-hi part del tram central de la muralla est del castell. El material arqueològic no dóna a l'estrat una cronologia anterior al segle XIX.

UE 2139

Restes d'una pavimentació de calç que s'ha conservat només a l'espai del xamfrà nord-est del segon recinte. En part visible abans de la nostra intervenció, ja que s'havia localitzat durant el període 2001-2007, una altra part d'aquest paviment ha aparegut sota l'estrat superficial modern i l'estrat UE 2142 (extrem nord-oest). Lliura

contra les estructures circumdants, és a dir, el mur perimetral del primer recinte, la torre NE (mur UE 2003) i l'escala adossada a aquest mur (UE 2004), fet que demostra que paviment i estructures van arribar a funcionar conjuntament. El paviment UE 2139, que enguany no ha estat excavat, s'assenta en part sobre una preparació de terra (UE 2140) i en part sobre un paviment anterior (UE 2141 i 2161), i l'hem de datar als segles XIII-XIV.

UE 2140

Estrat sorrenc i flonjo, de 25/30 cm de potència, aparegut en una petita clapa a l'extrem nord de l'ala est sota el superficial modern i sobre el paviment UE 2141. Tallat al sud per la depressió moderna on s'ubica l'estrat UE 2138, pel nord continua per sota del paviment UE 2139 (no excavat), per la qual cosa podria tractar-se de la seva preparació o d'un anivellament originat en el moment de construir aquesta segona pavimentació. El material arqueològic que s'hi ha trobat, escàs, li dóna un tpeq de segle XIII, sense més precisions.

UE 2141

Paviment de calç que apareix al nord de l'ala est sota el paviment posterior UE 2139 i l'estrat UE 2140, en una clapa que travessa l'ala en sentit transversal per que pel sud està tallat al sud per la depressió moderna on s'ubica l'estrat UE 2138. Pel nord continua per sota del paviment UE 2139 (no excavat) i UE 2140, i sembla que reapareix al nord-est, entre el xamfrà i l'inici de l'ala nord (UE 2161). No excavat tot i que, de manera provisional i per context, el situem al segle XIII.

UE 2142

Estrat sorrenc i flonjo, amb inclusió de pedres petites i algun fragment de teula, que localitzem sota el superficial modern al punt de contacte entre el xamfrà NE i l'extrem est de l'ala nord. D'una potència d'entre 5 i 15 cm, cobreix l'extrem nord conservat del paviment UE 2139 i el paviment inferior UE 2161. El material arqueològic aparegut permet situar-lo al segle XIV i podria tractar-se d'un estrat d'abandó.

UE 2161

Paviment de calç aparegut sota la UE 2142 a l'extrem est de l'ala nord. Per llevant sembla que continua per sota del paviment posterior UE 2139 (no excavat), mentre que per ponent desapareix, destruït d'antic. S'assenta sobre la UE 2135 i podria tractar-se del mateix paviment UE 2141, que apareix al nord de l'ala est. No s'ha excavat i el datem, provisionalment i per context, al segle XIII.

8. Ala est des del nord a l'inici de la intervenció

9. Ala est des del nord sota el superficial. En primer terme, els paviments UE 2139 i 2141.

10. Paviments i nivells medievals al xamfrà NE

11. Xamfrà SE, al final de la intervenció, amb la muralla est, la torre SE i l'estrat UE 2162.

5.4. SECTORS 23 I 33. TORRE NORD-EST

La torre nord-est és coneguda d'antic donat que la seva meitat de llevant s'ha conservat en una alçada que volta els 6 metres. Imbricada amb els panys més propers de la muralla est i nord del castell (UE 2110 i 2107, respectivament), sobresurt aixamfranada. En el seu entorn, a l'edat moderna i un cop abandonat el castell, s'hi habilità un mas del qual en resten diverses estances, tres de les quals (sectors 33, 34 i 36) estaven recolzades en l'estructura externa de la torre i dels panys de muralla adjacents. Fins i tot, per tal d'acabar habilitar l'espai interior d'una d'aquestes estances del mas (sector 33), es va arribar a retallar part del mur NW de la torre pel seu costat extern.

Per la banda que dóna a l'interior del castell, l'entorn d'aquesta torre fou objecte d'excavació parcial en el període 2001-2007. Es va constatar com els enderrocs ocultaven, al sud de la torre, part del mur que la tancava pel costat SE (UE 2003), contra el qual s'adossava l'estructura d'una escala de pedra (UE 2004) que permetia accedir a un pis superior, desaparegut d'antic.

L'interior de la torre fou objecte d'excavació els anys 2016 i 2017, en uns treballs que van permetre també documentar plenament la totalitat del seu perímetre, format pels murs UE 2003 (SW), 2106 (NW), 2108 (NE) i 2109 (SE), d'identiques característiques constructives que els murs de les altres tres torres. A l'espai interior de la torre -un quadrat de 180 cm de costat- s'hi documentaren tres farcits superposats (UE 2101, 2102 i 2103), el primer superficial i els altres dos d'època medieval, però la seva excavació va quedar inacabada. Enguany s'ha continuat l'excavació d'aquest farcit intern, però tampoc s'ha pogut donar per finalitzada.

També s'ha intervingut al racó SE de l'habitació que conforma el sector 33, pertanyent al mas modern adossat a l'exterior del castell. Aquí s'hi ha practicat un sondeig de 2 per 2 m amb la finalitat de documentar -en cas de conservar-se- la part de l'estructura de la torre NE que fou enderrocada en el moment de bastir-se l'estança del mas.

5.4.1. Llistat de les unitats estratigràfiques

- 2157. Estrat sorrenc sota 2103 a l'interior de la torre NE.
- 2158. Estrat heterogeni sota 2157.
- 3001. Estrat superficial al sondeig del sector 33.
- 3004. Estrat d'enderroc i runa sota 3001.
- 3005. Enderroc de pedres sota 3004.
- 3006. Estrat argilós sota 3005.
- 3007. Banqueta de fonamentació de la torre NE, sota 3006.

5.4.2. Descripció de les unitats estratigràfiques.

UE 2157

Estrat sorrenc i flonjo, amb presència de força pedres de mida mitjana-gran, que trobem a l'interior de la torre NE sota la UE 2103 (excavada el 2016). D'una potència d'entre 100 i 115 cm, hi han aparegut alguns fragments de teula i una mica de material arqueològic ubicable a partir del segle XIII. Cobreix la UE 2158, i no s'ha pogut excavar en la seva totalitat, ja que -per qüestions logístiques relacionades amb l'accés a l'espai i el procés d'extracció de les terres- hem hagut de deixar-ne un testimoni al costat nord-oest.

UE 2158

Estrat heterogeni aparegut sota la UE 2157 a l'interior de la torre NE. Ha quedat pendent d'excavació.

UE 3001

Estrat superficial, no arqueològic i de formació molt recent, que cobreix la totalitat de la superfície del sector 33. Se n'ha extret l'espai de 2 x 2 m ubicat a la raconada SE de l'estança, on s'ha situat el sondeig que hem efectuat en aquesta campanya. D'una potència d'entre 10 i 25 cm, cobreix l'estrat UE 3004. Donat que es tracta d'un estrat contemporani i no arqueològic no s'ha recollit el material que hi ha aparegut, que era tot molt modern.

UE 3004

Estrat de runa, compostat per fragments de rajol i teula, pedres petites i mitjanes, morter de calç i calç desfeta, aparegut al sondeig del sector 33 sota l'estrat superficial UE 3001. D'un gruix molt variable (entre 15 i 35 cm), cobreix la UE 3005 i ha proporcionat material arqueològic de finals del segle XIX-principis del XX. Es tracta de part del nivell d'enderroc de l'estança.

UE 3005

Enderroc format per moltes pedres de mida mitjana-gran barrejades amb sorra, calç i algun fragment de teula aparegut al sondeig del sector 33 sota l'estrat UE 3004. D'una potència d'entre 15 i 20 cm, cobreix la UE 3006 i no ha proporcionat material arqueològic. Es tracta de l'enderroc posterior a l'abandó de l'estança i l'ubiquem entre finals del segle XIX i principis del XX.

UE 3006

Estrat argilós i relativament flonjo, amb alguna inclusió poc abundant formada per pedres petites i nòduls de calç, aparegut al sondeig del sector 33 sota l'estrat superficial UE 3005. D'una potència d'entre 5 i 15 cm, en part cobreix la UE 3007 i en part s'assenta sobre el subsòl natural. Ha proporcionat un únic fragment de ceràmica reduïda de cuina i el datem per context en el moment de construcció de l'estança, a l'edat moderna, sense més precisions.

UE 3007

Restes molt malmeses de la part desmuntada de la solera de fonamentació de la torre NE, aparegudes al sondeig del sector 33 sota la UE 3006. Assentades directament sobre el subsòl natural, en part mitjançant una petita trinxera, estan formades per

pedres sense treballar unides amb morter de calç. El retall de la trinxera traça perfectament la forma del perímetre de la part desapareguda de la torre i evidencia que aquesta solera de fonamentació estava avançada en forma de banqueteta respecte a la paret vista de la torre. Donada la poca entitat i el mal estat de conservació d'aquestes restes, el sondeig s'ha tornat a cobrir, no sense abans haver col·locat tela geotextil per tal de separar les restes de la torre de la terra abocada per nosaltres.

12. Interior de la torre NE, al final de la intervenció d'enguany.

13. Sondeig del sector 33 a l'inici de l'excavació.

14. Nivell d'enderroc UE 3005

15. Restes de la fonamentació de la torre UE 3007

5.5. SECTOR 24. ALA NORD

A l'ala nord no s'hi havia efectuat cap intervenció des de la finalització de les campanyes del període 2001-2007, en què es van enretirar els estrats superficials i part dels d'abandó. Aleshores es va deixar l'ala ben delimitada, però no s'hi van realitzar excavacions estratigràfiques en profunditat.

La primera tasca efectuada enguany ha estat la represa i finalització del rebaix dels nivells superficials, continuant els treballs interromputs el 2007, que s'ha fet amb mitjans mecànics sota vigilància arqueològica. Assolits els nivells arqueològics, s'ha començat l'excavació manual del sector, que s'ha centrat en la trinxera d'espoli identificada a tota la banda nord i en un sondeig de 150 cm d'amplada efectuat a l'extrem sud-oest de l'ala, amb la finalitat de documentar parcialment les restes d'una hipotètica estructura transversal que les pluges recents havien deixat al descobert. Majoritàriament, doncs, l'excavació d'aquesta ala nord ha quedat pendent per a futures campanyes.

5.5.1. Llistat de les unitats estratigràfiques

- 2107. Muralla nord.
- 2134. Estrat heterogeni al SW del sector.
- 2135. Estrat general sota el superficial.
- 2136. Trinxera d'espoli de la cara interior de la muralla nord.
- 2137. Farcit d'obliteració de la trinxera 2136.
- 2152. Estrat argilós sota 2135, a l'oest del sector.
- 2153. Estructura sota 2152, a l'oest del sector.

5.5.2. Descripció de les unitats estratigràfiques

UE 2107

Muralla nord del castell, que delimita el sector per aquesta banda. D'idèntica tècnica constructiva que la resta d'estructures d'aquesta fase del castell (s. XIII-XIV), apareix sota la paret posterior del mas modern que es va adossar al flanc nord de la fortificació per la seva part externa. De fet, tal com es pot veure a la cara nord (dins les estructures del mas, sectors 32 i 33), la part inferior és la mateixa muralla, mentre que la superior correpon a la paret moderna. La intervenció arqueològica d'enguany ha permès constatar com aquesta cara interna de la muralla, que es conserva clarament a l'altra banda, fou totalment espoliada en època moderna (segurament al segle XIX) per tal d'aprofitar-ne els blocs. Aquesta acció generà una gran rasa d'espoli (UE 2136), de prop d'un metre d'amplada, que, a banda de malmetre la cara sud de la muralla, va afectar la part de l'estratigrafia arqueològica del castell que s'hi recolzava (UE 2135). L'amplada total de la muralla l'hem pogut documentar als dos extrems d'aquesta rasa, a tocar de les dues torres que la delimiten, on el farcit de la rasa d'espoli (UE 2137) ha estat excavat del tot, mentre que al centre d'aquesta rasa resta pendent de finalització l'excavació d'aquest farcit que oculta la muralla.

UE 2134

Estrat flonjo i heterogeni, tot i que predominantment argilós, aparegut al sud-oest de l'ala nord sota el superficial extret amb mitjans mecànics. D'una potència d'entre 5 i 20 cm, té poca amplada, però s'allargassa per bona part del costat sud del sector. Recolza contra la cara externa del mur perimetral nord del primer recinte i s'assenta sobre la UE 2135. No té massa inclusions, i el poc material arqueològic que hi ha aparegut és tot d'època medieval, entorn el segle XIII.

UE 2135

Estrat flonjo i heterogeni, amb molta calç desfeta i algunes pedres de mida petita, que apareix per quasi tota l'ala nord sota l'estrat superficial, llevat del costat sud-oest, on apareix sota l'estrat UE 2134. Tot el seu flanc nord està retallat per la trinxera d'espoli UE 2136, mentre que pel sud recolza contra la cara externa del mur perimetral nord del primer recinte. Se n'ha excavat només una petita part, a l'extrem sud-oest, on s'assentava sobre l'estrat UE 2152. No ha proporcionat material arqueològic i, de manera provisional i per context, l'ubiquem al segle XIII, sense més precisions.

UE 2136

Trinxera d'espoli de la cara interior de la muralla nord del segon recinte (UE 2107), apareguda per tot el flanc nord del sector sota l'estrat superficial. De contorns irregulars i de força amplada (entorn els 100 cm) i profunditat (80-100 cm), retalla l'estrat general UE 2135, l'estructura de la muralla UE 2107 i bona part de l'estratigrafia -pendent de documentació- que s'estén per l'ala nord sota la UE 2135. Farcida per la UE 2137, cal datar-la en època moderna, probablement al segle XIX.

UE 2137

Farcit d'obliteració de la trinxera d'espoli UE 2136, format per terra heterogènia i flonja, amb moltes inclusions de pedres, calç, morter, alguna teula i poc material arqueològic. Per context l'hem de datar en època moderna, probablement al segle XIX. Una part d'aquest farcit, sobretot la seva capa inferior, ha restat pendent d'extracció, tot i que l'espoli s'ha pogut constatar molt bé a l'extrem oest, en el punt d'unió amb la torre nord-oest, on sí que s'ha pogut extreure totalment el farcit i documentar la muralla en tota la seva amplada.

UE 2152

Estrat argilós i flonjo, de color marró molt fosc, amb poques inclusions (alguna pedra petita i un sol fragment de rajol), que ha aparegut sota la UE 2135 al sondeig practicat a l'extrem sud-oest del sector. D'una potència d'entre 14 i 22 cm, cobreix l'estructura

UE 2153 i continua cap a l'est, més enllà del perfil del sondeig. Tot i les poques inclusions, hi ha aparegut força material arqueològic, encara que bastant esmicolat i quasi sense formes, tot d'època medieval, que podem ubicar vers el segle XIII.

UE 2153

Mur fet a base de pedres lligades amb morter de calç que discorre en sentit nord-sud, tot i que una mica esbiaixat en direcció NW-SE, que ha aparegut a l'extrem oest del sector sota la UE 2152. Documentat en planta en un sondeig parcial que s'ha obert en aquest sector, se n'ha pogut descobrir bé la cara oest, però no s'ha arribat a trobar la cara est, per la qual cosa deduïm que es tracta d'una estructura de dimensions bastant grans. Pel sud continua per sota del mur perimetral interior del recinte superior del castell i pel nord es troba malmès d'antic. Un cop s'ha documentat que es tractava realment d'una estructura, s'ha autrat la intervenció en aquest sector, que continuarà en properes campanyes quan es pugui excavar en extensió.

16. Ala nord des de l'est a l'inici de la intervenció

17. Ala nord des de l'est, amb la trinxera d'espoli UE 2136 parcialment excavada (dreta).

18. Contacte de la torre NW (esquerra) amb la muralla nord (dreta).

19. Estructura UE 2153, des del nord.

5.6. SECTOR 26. ALA OEST

Tant l'ala oest com la muralla oest del castell es trobaven colgades per una enorme aportació de terres procedent de les excavacions de 2001-2007 i per un estrat superficial general. L'any 2017 vam extreure tota aquesta terra superposada i vam excavar l'estrat superficial. Aquests treballs van deixar al descobert la muralla oest (UE 2119, 2120 i 2121), però l'excavació es va aturar en aparèixer el primer estrat arqueològic general de l'ala oest (UE 2131). Tanmateix, en un punt concret del centre del sector hi havien quedat les restes d'un enderroc (UE 2130), l'extracció del qual ha consistit l'única intervenció que hem realitzat enguany a l'ala oest, que resta, per tant, per excavar en futures campanyes.

5.6.1. Llistat de les unitats estratigràfiques

2130. Enderroc al centre-est del sector.

5.6.2. Descripció de les unitats estratigràfiques

UE 2130

Enderroc format per blocs bàslics de mides força grans, conservat tan sols al centre del sector, en un espai d'uns 250 per 100 cm. Aparegut sota la UE 2116 i recolzat contra la cara oest del mur UE 1013 (perimetral del primer recinte), té una potència màxima de 95 cm, i s'assenta sobre la UE 2131. Ha proporcionat poc material arqueològic que el situa, sense més precisions, en època medieval.

20. Ala oest des del sud, excavat l'enderroc UE 2130.

5.7. SECTOR 27. TORRE SUD-OEST

La torre sud-oest del castell va ser descoberta l'any 2016 i delimitada quasi del tot el 2017. Els seus murs, que conserven només les filades inferiors, s'assenten directament sobre el subsòl natural i tenen un gruix considerable: 160 cm la paret SW (UE 2122), 175 cm la paret SE (UE 2123) i 195 cm la paret NW (UE 2111), sense comptar les corresponents banquetes de fonamentació. Pel que fa a la paret NE (UE 2112), que dóna a l'interior del castell, caldrà esperar a l'excavació arqueològica de l'estratigrafia que es recolza contra la seva cara NE per acabar-la de documentar. La torre SW està imbricada amb els panys més propers de la muralla oest (UE 2120) i sud (UE 2124), i sobresurt, aixamfranada, uns 325 cm de cadascun dels dos llenços, sense comptar l'amplada de l'esmentada banqueteta. De planta gairebé quadrada, en coneixem bé l'amplada NW-SE, que mesura 525 cm. L'amplada en direcció NE-SW, en canvi, és menor (uns 425 cm), tot i que manca acabar de perfilar –com hem dit- la seva paret NE. L'espai interior de la torre és un petit rectangle de 90 per 150 cm, que havia quedat pendent d'excavació i que hem realitzat en la present campanya.

5.7.1. Llistat de les unitats estratigràfiques

2132. Estrat a l'espai interior de la torre SW.

5.7.2. Descripció de les unitats estratigràfiques

UE 2132

Estrat heterogeni i relativament flonjo, amb inclusió d'algunes pedres de mida petita i mitjana, localitzat sota la UE 2116 a l'espai interior de la torre SW i recolzat contra les seves quatre parets (UE 2111, 2112, 2122 i 2123). D'una potència màxima de 10/15 cm, s'assenta directament sobre el subsòl natural. Ha proporcionat una mica de material arqueològic entre el que s'hi compten dos fragments de ceràmica en verd i manganès (segle XIV), contemporanis de l'abandó del castell.

21. Vista general de la torre SW, des del NE, al final de la intervenció.

5.8. SECTOR 28. ALA SUD

L'ala sud del castell, que inclou tant l'espai de l'ala pròpiament dita com el mur perimetral sud del recinte interior i la muralla sud, era desconeguda pràcticament en la seva totalitat abans de l'inici de la present campanya. L'única intervenció que s'hi havia realitzat fou l'any 2017, quan es van enretirar amb mitjans mecànics les grans acumulacions de terra que s'havien anat formant amb el temps en aquest gran espai, caracteritzat per un fort pendent en direcció migdia. Els rebaixos es van aturar a una profunditat propera a les hipotètiques estructures i nivells arqueològics, sense tanmateix assolir-los. Les úniques evidències d'aquesta part del castell consistien en els petits fragments de la muralla sud que s'endevinaven als dos extrems d'aquest espai, a tocar de les respectives torres nord-est i sud-est.

Enguany s'ha procedit a l'excavació arqueològica en extensió de tot aquest sector. En un principi, el mes de setembre, s'ha efectuat només una petita intervenció a l'extrem més oriental de l'ala sud, a tocar del mur interior de la torre sud-est (UE 2150), i durant els mesos de novembre i desembre s'ha dut a terme l'excavació en extensió. En primer lloc, mitjançant mitjans mecànics i sota supervisió arqueològica, s'ha completat l'extracció del gran estrat superficial que cobria tot aquest sector. Extret aquest estrat s'ha constatat com en la major part de la seva superfície les restes arqueològiques hi eren inexistent, desaparegudes d'antic, i s'assolia arreu el subsòl natural, compost per una espectacular xemeneia basàltica formada per prismes cristal·litzats d'aquest mineral, de secció hexagonal, amb la superfície en pendent considerable vers el sud. A banda dels propis danys naturals provocats per l'erosió en un indret amb aital desnivell, cal suposar també que la inexistència de restes del castell en aquest sector és deguda també a un espai sistematitzat del material de construcció des del moment de l'abandó de la fortificació, a la baixa edat mitjana, però sobretot arran de la construcció de la nova capella de Sant Maurici i del mas modern, a la segona meitat del segle XIX.

Tot i així, s'hi han preservat algunes restes de la muralla i del mur perimetral del recinte interior del castell, així com algun estrat arqueològic ecadusser, que s'han documentat plenament. Al final de la campanya, s'ha pogut donar totalment per finalitzada l'excavació completa d'aquest sector.

Finalitzada la nostra intervenció, de manera immediata, totes aquestes estructures han estat objecte de consolidació per evitar la seva degradació. Aquesta intervenció ha estat realitzada per experts en restauració i consolidació d'estructures arqueològiques amb una autorització específica i separada de la nostra.

5.8.1. Llistat de les unitats estratigràfiques

- 2159. Mur perimetral sud del recinte interior del castell.
- 2160. Estrat sobre el subsòl natural a tocar del mur UE 2159.
- 2163. Muralla sud, fragment est.
- 2164. Muralla sud, fragment oest.
- 2165. Estrat heterogeni, sobre les estructures UE 2163 i 2164.

5.8.2. Descripció de les unitats estratigràfiques

UE 2159

Restes del mur perimetral del costat sud i del xamfrà sud-est, pertanyent al recinte superior del castell. Aparegut sota l'estrat superficial, és fet a base de pedres de mida petita i mitjana lligades amb un morter de calç molt sorrenc. Directament assentat sobre els blocs basàltics que conformen el subsòl natural, el xamfrà sud-est conserva una alçada variable, entre 170 cm al nord i 40 cm al sud, mentre que el que resta del mur sud, enormement malmès, preserva tan sols entre una i dues filades i es conserva en una longitud de 150 cm, a tocar de l'esmentat xamfrà. Pel seu estat de degradació, aquest mur sud pràcticament ha perdut les pedres escairades que en conformaven la cara sud, i la cara nord s'adapta a les irregularitats del terreny natural, en pujada cap aquella banda, sense una línia definida. Des del punt on desapareix, en direcció oest, la resta del mur es troba totalment perduda d'antic. Cal datar-lo per context al s. XIII.

UE 2160

Bossada de terra flonja i argilosa, de color marró molt fosc, localitzada sota l'estrat superficial prop del punt on s'assenta el mur UE 2159 (sense, però, arribar-hi a contactar), en una petita fondalada del subsòl natural basàltic, sobre el qual s'assenta. No està relacionat amb cap altre estrat ni estructura, i ha proporcionat una mica de material arqueològic d'època prehistòrica (presumiblement neolític), i per tant no té cap relació amb el castell medieval.

UE 2163 i 2164

Restes de la muralla sud del castell de Malavella, Constituïts per dos trams aïllats (UE 2163 a l'est i 2164 a l'oest), interromputs per espais buits on aflora a una major alçada les columnes basàltiques del subsòl. La llargada màxima del tram est (UE 2163) és de 385 cm i la del tram oest (UE 2164) de 605 cm. Apareguts en part sota el superficial i en part sota l'estrat UE 2165, estan separats per un espai buit de 120 cm de llargada on aflora el subsòl natural.

Aquests dos trams de muralla estan fets de pedres basàltiques lligades amb un morter de calç molt sorrenc, i se n'aprecien únicament dues filades. La filada superior està delimitada a la cara sud per grans blocs basàltics, amb un farcit intern de pedra molt més petita que s'adossa al nord al subsòl natural en pujada cap aquella banda, de manera que la muralla no preserva, en aquesta cota tan baixa, una cara nord ben delimitada. Aquesta filada superior s'assenta sobre una filada inferior, feta de pedres de mides mitjanes, que sobresurt a la cara de migdia uns pocs centímetres (5/10 cm) a tall de banqueta. En el cas del tram oest (UE 2164), aquesta filada inferior gira en el seu extrem de llevant cap al sud-est, tot encerclant l'aflorament natural de columnes basàltiques que hi ha en aquell sector. L'alçada total conservada de la muralla oscil·la entre 100 i 20 cm, i la seva amplada mesura entre 150 i 175 cm.

L'estat de conservació d'aquesta muralla és deficient. En tots dos llenços conservats, la filada superior presenta trams on ha desaparegut, i el farcit intern mostra diversos forats produïts per les arrels dels arbres que hi havien crescut i que han estat eliminades en aquesta campanya.

UE 2165

Estrat sorrenc i flonjo, amb força runa (calç, pedres, teules...), aparegut al centre-sud del sector sota l'estrat superficial. Assentat en part sobre el subsòl natural, cobreix bona part del mur UE 2163 i, en menys mesura, el mur UE 2164. És datable en època contemporània (finals s. XIX-primera meitat del segle XX) i potser calgui relacionar-lo amb el saqueig i desmuntatge de les restes de l'ala sud del castell.

22. Ala sud. Inici intervenció

23. Ala sud. Final de l'excavació

24. Mur UE 2159. Vista frontal.

25. Mur UE 2159 des del NE.

26. Tram de muralla UE 2163

27. Tram de muralla UE 2164

28. Vista general de les restes de la muralla sud, des de l'est.

6. CONSOLIDACIÓ I ARRANJAMENT D'ESTRUCTURES

Paral·lelament a les tasques d'excavació arqueològica, s'ha realitzat l'arranjament d'algunes estructures del jaciment descobertes tant durant les campanyes 2001-2007 com arran de la represa de 2016-2017 i que, en el decurs del temps transcorregut, havien sofert algun desperfecte important. S'ha treballat, concretament, en un dels murs interns del recinte interior, ubicat entre el mur perimetral est d'aquest recinte i la torre mestra, que s'ha consolidat en planta en la seva totalitat. També s'ha recrescut part del mur interior de la torre NE, en un punt on hi havia perill de desprendiments, així com en punts concrets de la torre mestra, un cop totalment neta de sedimentació moderna acumulada.

Per a la consolidació i reparació d'aquestes estructures s'han emprat pedres sorgides dels mateixos enderrocs del propi castell, lligades amb un morter de calç de constitució sòlida i d'aparença afí a l'emprat en l'obra original. Aquests treballs han estat efectuats per dos paletes, sota la direcció i supervisió de l'arqueòleg titular del permís d'excavació.

Finalment, cal remarcar que s'ha intentat extreure la soca i les arrels de l'arbre que va créixer al costat sud el mur perimetral de llevant del recinte interior, amb l'objectiu d'endegar posteriorment la reparació d'aquesta estructura, molt afectada per aquestes restes vegetals. Membres de la brigada municipal han extret una part de les arrels, però atès que es trobaven profundament inserides entre les pedres del mur, s'ha deixat aquesta tasca per més endavant, quan s'hagi podrit la fusta i sigui de més bon extreure.

29. Torre mestra, al final de la neteja i consolidació

30. Torre NE durant la consolidació

7. CONCLUSIONS

Després dels treballs realitzats fins el 2017 al castell de Malavella, restava pendent la documentació del costat sud del castell i l'excavació estratigràfica de quasi tot l'espai perimetral i l'interior de les torres. Una part important d'aquestes tasques pendents s'ha pogut realitzar amb èxit en la present campanya de 2018. Per una banda, s'ha excavat tota l'ala sud, així com la torre sud-est, i s'ha enllestit l'excavació de la torre sud-oest. S'ha avançat també en el coneixement arqueològic de la torre nord-est i s'han extret totalment els estrats superficials que cobrien les ales nord i est del segon recinte. Finalment, s'han efectuat intervencions puntuals en els nivells arqueològics d'aquest segon recinte i en l'espai inacabat del recinte superior entorn del vèrtex geodèsic que hi ha en aquell punt.

7.1. L'ala sud

S'ha efectuat l'excavació total de l'ala sud, totalment desconeguda abans de l'inici de la campanya. Finalitzada l'extracció del gran estrat superficial (que ja s'havia iniciat el 2017), s'ha constatat com en la major part del sector les restes arqueològiques hi eren inexistentes, desaparegudes d'antic, i ha aflorat arreu el subsòl natural, compostat per una espectacular xemeneia basàltica formada per prismes de secció hexagonal, amb la superfície en marcat pendent vers el sud. A banda dels efectes de l'erosió, la inexistència de restes del castell en aquest sector és deguda també a l'espoli realitzat al llarg del temps.

Cal esmentar, tanmateix, la documentació de diversos vestigis de la muralla sud, concretament uns breus arrencaments, lligats a les respectives torres SE i SW, i dos trams aïllats, interromputs per espais buits on afloraven les columnes basàltiques del subsòl. La llargada màxima del tram est (UE 2163) és de 385 cm i la del tram oest (UE 2164) de 605 cm. L'alçada total conservada d'aquests vestigis de muralla, en molt mal estat de conservació, oscil·la entre 100 i 20 cm i la seva amplada entre 150 i 175 cm.

També, finalment, s'han documentat el xamfrà sud-est i una petita part del mur sud pertanyents al mur perimetral del recinte superior (UE 2159), assentats sobre el subsòl natural. El xamfrà sud-est conserva una alçada entre 170 i 40 cm, mentre que el que resta del mur sud, molt malmès, preserva tan sols entre una i dues filades i es conserva en una longitud de 150 cm.

Cal remarcar, finalment, la presència en aquest sector d'un petit estrat (UE 2160) amb materials prehistòrics (neolític, probablement), fet que documenta la presència humana en aquest indret en aquest període, fins ara totalment inèdita.

7.2. Les torres

De les quatre torres cantoneres del castell, enguany hem intervingut en tres: sud-est (sector 21), nord-est (sector 23) i sud-oest (sector 27).

La torre sud-est (sector 21), ben coneguda atès que ha estat en part sempre visible, es conserva parcialment en una alçada de quasi 6 m. Enguany hem realitzat la seva documentació arqueològica total. Un cop ben delimitada la torre gràcies a la documentació del seu mur NW (UE 2150), que no era visible, s'ha procedit a excavar-ne l'espai interior, on s'hi han documentat diversos farcits d'abandó i enderroc, d'època baixmedieval, assentat sobre les restes d'un nivell de circulació de calç (UE 2155) i també sobre la mateixa solera de fonamentació de la torre (UE 2156), feta d'un massissat de pedres i morter de calç.

A la torre nord-est (sector 23) se n'ha excavat una petita part del farcit intern, espai que segueix malgrat tot inacabat, i se n'han documentat les restes, molt malmeses, de la porció destruïda de la seva cara externa, des d'una de les habitacions (sector 33) del mas modern que es va adossar a la fortificació.

Finalment, pel que fa a la torre sud-oest, documentada en la seva pràctica totalitat els anys 2016 i 2017, se n'ha excavat l'espai interior, un rectangle de 90 per 150 cm, que compostat per un únic farcit (UE 2132) assentat damunt de la solera de fonamentació de la torre. El material arqueològic n'ha permès una datació de segle XIV, concordant amb el moment d'abandó general del castell.

7.3. El segon recinte.

Pel que fa al segon recinte, més enllà de l'ala sud, s'han acabat d'extreure els estrats superficials de les ales nord i est, i s'hi ha començat l'excavació estratigràfica, que ha quedat tot just començada, a l'espera que es pugui escometre en futures campanyes.

Al sud de l'ala est l'extracció de l'estrat superficial ha permès documentar en alçat el mur UE 2150 i la base de la cara interna del tram de muralla est més proper (UE 2143), tot deixant un estrat arqueològic (UE 2162) que ha quedat pendent d'excavació. Al centre de l'ala est han aparegut uns grans blocs de pedra basàltica que corresponen ja al nivell geològic. A tocar s'hi ha documentat un nou tram de la muralla est (UE 2143), d'uns 2 m de longitud, que desapareix al nord sota un farcit modern (UE 2138), el qual anivella la depressió que s'havia format arran de l'erosió produïda quan no existia el mur que es va construir en època moderna sobre les restes de la muralla en aquest sector. Més al nord la muralla reapareix, de manera que l'estratigrafia

original que s'hi recolza s'hi ha conservat. Aquí hi hem documentat dues pavimentacions superposades (UE 2139 i 2141) separades per un estrat intermedi (UE 2140), la primera de les quals s'estén també pel xamfrà nord-est i per l'extrem oriental de l'ala nord. Aquesta pavimentació va funcionar amb el mur interior de la torre nord-est (UE 2003) i l'escala que s'hi adossa (UE 2004), i pertany a la darrera fase del castell, del segle XIV.

Pel que fa a l'ala nord, la major part de la intervenció ha consistit en la recerca de la cara interna de la muralla, que ha resultat haver estat objecte d'espoli, la trinxera del qual (UE 2136) malmetia els estrats medievals. A la resta de l'ala nord, sota l'estrat superficial ha aparegut un estrat general (UE 2135) que no ha estat excavat, llevat de l'extrem oest, on hi ha les restes d'una estructura que travessa l'ala transversalment. En aquest punt hem obert una cata amb la finalitat de documentar aquesta estructura, que es tracta d'un mur de dimensions força importants amb orientació nord-sud, tot i que una mica esbiaixada, del qual n'hem documentat bé la cara oest i que pel sud continua per sota del mur perimetral del recinte superior del castell. La documentació de la resta de l'estructura, així com els nivells associats, s'ha deixat per a futures campanyes.

Finalment, a l'ala oest, delimitada el 2017, només hi hem intervingut en un punt concret, al centre, on després de l'excavació de l'estrat superficial hi havien quedat les restes d'un enderroc (UE 2130). L'excavació d'aquest enderroc ha acabat de deixar al descobert la cara oest del mur perimetral de ponent del recinte interior.

7.4. El recinte interior

La zona 1 comprèn el recinte interior del castell, delimitat per un mur perimetral que dibuixa un espai de planta quadrangular amb els angles aixamfranats. La major part d'aquesta zona fou totalment excavada durant el període 2001-2007, però va quedar pendent d'excavació bona part del costat oest (sector 14) a causa de l'existència d'un vèrtex geodèsic. L'any 2018 hem fet una petita intervenció en aquest sector, al voltant de la base del vèrtex geodèsic amb l'objectiu d'acabar de documentar en planta totalment el mur perimetral del recinte. No s'hi ha efectuat, però, l'excavació en profunditat per tal de no descalçar el vèrtex geodèsic.

8. BIBLIOGRAFIA

AADD, *Els castells catalans*, III. Barcelona: Rafael Dalmau ed., 1971, p. 380-384.

FOLCH, C. *Els territoris del nord-est de Catalunya durant l'Alta Edat Mitjana (segles VI-XI dC). Organització territorial i arqueologia del poblament*. Tesi doctoral inèdita. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 2012.

FOLCH, C.; LLINÀS, J.; MERINO, J., "Excavacions arqueològiques al castell de Malavella", *III Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna de Catalunya*, Sabadell: ACRAM, 2007, p. 442 - 449.

FORMIGA, J.; LOAISA, E.; MOLLA, J., "Els cavallers de Bedós i les seves possessions a Caldes de Malavella, Calonge, Sils i Vidreres", *Quaderns de la Selva*, 24. Santa Coloma de Farners: Centre d'Estudis Selvatans, 2012, p. 67 - 96.

LLINÀS POL, J. "Memòria. Castell de Malavella. (Caldes de Malavella, La Selva). Campanyes 2016-2017". Memòria Inèdita. Exp. núm.: 19.381, núm. 20.785 i núm. 21.065.

LLINÀS POL, J. "Informe. Castell de Malavella. (Caldes de Malavella, La Selva). Campaña setembre 2018". Informe Inèdit. Exp. núm.: 22.504.

LLINÀS POL, J. "Informe. Castell de Malavella. (Caldes de Malavella, La Selva). Campaña novembre- desembre 2018". Informe Inèdit. Exp. núm.: 22.809.

LLINÀS, J., "La represa de les excavacions arqueològiques al castell de Malavella (Caldes de Malavella, la Selva), *XIV Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, Caldes de Malavella, 2018, p. 469 - 474.

LLINÀS POL, J. "Proposta tècnica per a la licitació campanya 2019 del Castell de Malavella. (Caldes de Malavella, La Selva). Informe Inèdit. Octubre 2019.

LLINÀS, J., "La campanya d'excavacions de l'any 2018 al castell de Malavella (Caldes de Malavella, la Selva), *XV Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, 2020, p. 289-292.

ANNEX 1

MATERIAL ARQUEOLÒGIC INVENTARI I DIBUIX

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

Jaciment	CASTELL DE MALAVELLA	Campanya	2018	Sector	14
Municipi	CALDES DE MALAVELLA			U.E.	1101
Comarca	LA SELVA	Cronologia	tpq s. XIII		

MATERIAL CERÀMIC

Tipus ceràmic	Vores	Bases	Nans	Altres	S/F	TOTAL FRAG.	TOTAL IND.	Observacions
Reduïda de cuina					5	5	1	
Porcellana	1					1	1	intrusió
TOTALS						6	2	

MATERIAL NO CERÀMIC

Fauna terrestre	21	19 ossos, 1 dent, 1 mandíbula

OBSERVACIONS

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

Jaciment	CASTELL DE MALAVELLA	Campanya	2018	Sector	26
Municipi	CALDES DE MALAVELLA			U.E.	2130
Comarca	LA SELVA	Cronologia	S. XIII		

MATERIAL CERÀMIC

Tipus ceràmic	Vores	Bases	Nans	Altres	S/F	TOTAL FRAG.	TOTAL IND.	Observacions
Reduïda de cuina		1			3	4	2	
Oxidada de cuina					2	2	1	
TOTALS						6	3	

MATERIAL NO CERÀMIC

OBSERVACIONS

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

Jaciment	CASTELL DE MALAVELLA	Campanya	2018	Sector	27
Municipi	CALDES DE MALAVELLA			U.E.	2132
Comarca	LA SELVA			Cronologia	S. XIV

MATERIAL CERÀMIC

Tipus ceràmic	Vores	Bases	Nans	Altres	S/F	TOTAL FRAG.	TOTAL IND.	Observacions
Verd i manganès					2	2	1	
TOTALS						2	1	

MATERIAL NO CERÀMIC

OBSERVACIONS

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

Jaciment	CASTELL DE MALAVELLA	Campanya	2018	Sector	24
Municipi	CALDES DE MALAVELLA			U.E.	2134
Comarca	LA SELVA	Cronologia	S. XIII		

MATERIAL CERÀMIC

Tipus ceràmic	Vores	Bases	Nans	Altres	S/F	TOTAL FRAG.	TOTAL IND.	Observacions
Reduïda de cuina	1				8	9	2	
TOTALS						9	2	

MATERIAL NO CERÀMIC

OBSERVACIONS

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

Jaciment **CASTELL DE MALAVELLA** Campanya **2018** Sector **24**
 Municipi **CALDES DE MALAVELLA** U.E. **2137**
 Comarca **LA SELVA** Cronologia **S. XIX ?**

MATERIAL CERÀMIC

Tipus ceràmic	Vores	Bases	Nans	Altres	S/F	TOTAL FRAG.	TOTAL IND.	Observacions
Reduïda de cuina	4	1			20	25	5	
Oxidada de cuina	1				1	2	2	
Tegula	1					1	1	
TOTALS						28	8	

MATERIAL NO CERÀMIC

Fauna terrestre	5	ossos
Plom	1	bala esfèrica

OBSERVACIONS

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

Jaciment **CASTELL DE MALAVELLA** Campanya **2018** Sector **22**
 Municipi **CALDES DE MALAVELLA** U.E. **2138**
 Comarca **LA SELVA** Cronologia **S. XIX**

MATERIAL CERÀMIC

Tipus ceràmic	Vores	Bases	Nans	Altres	S/F	TOTAL FRAG.	TOTAL IND.	Observacions
Esmaltada blanca	1					1	1	
Reflexos metàl·lics		1				1	1	dec. pinzell pinta
Vidrada					2	2	1	
Reduïda de cuina			2		10	12	3	
Oxidada de cuina					1	1	1	
TOTALS						17	7	

MATERIAL NO CERÀMIC

Fauna terrestre	1	os

OBSERVACIONS

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

Jaciment **CASTELL DE MALAVELLA** Campanya **2018** Sector **22**
Municipi **CALDES DE MALAVELLA** U.E. **2140**
Comarca **LA SELVA** Cronologia **S. XIII (?)**

MATERIAL CERÀMIC

Tipus ceràmic	Vores	Bases	Nans	Altres	S/F	TOTAL FRAG.	TOTAL IND.	Observacions
Reduïda de cuina		1			6	7	2	
TOTALS						7	2	

MATERIAL NO CERÀMIC

Fauna terrestre	2	ossos

OBSERVACIONS

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

Jaciment	CASTELL DE MALAVELLA	Campanya	2018	Sector	24
Municipi	CALDES DE MALAVELLA			U.E.	2142
Comarca	LA SELVA	Cronologia	S. XIV		

MATERIAL CERÀMIC

Tipus ceràmic	Vores	Bases	Nans	Altres	S/F	TOTAL FRAG.	TOTAL IND.	Observacions
Esmaltada blanca					1	1	1	
Reduïda de cuina	1				11	12	2	
TOTALS						13	3	

MATERIAL NO CERÀMIC

Fauna terrestre	1	os

OBSERVACIONS

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

Jaciment **CASTELL DE MALAVELLA** Campanya **2018** Sector **21**
 Municipi **CALDES DE MALAVELLA** **U.E. 2151**
 Comarca **LA SELVA** Cronologia **tpq s. XV**

MATERIAL CERÀMIC

Tipus ceràmic	Vores	Bases	Nans	Altres	S/F	TOTAL FRAG.	TOTAL IND.	Observacions
Blau valencià					1	1	1	
TOTALS						1	1	

MATERIAL NO CERÀMIC

Fauna terrestre	13	8 ossos, 3 dents, 2 mandíbules
Vidre	5	s.f.

OBSERVACIONS

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

Jaciment **CASTELL DE MALAVELLA** Campanya **2018** Sector **24**
 Municipi **CALDES DE MALAVELLA** U.E. **2152**
 Comarca **LA SELVA** Cronologia **S. XIII ?**

MATERIAL CERÀMIC

Tipus ceràmic	Vores	Bases	Nans	Altres	S/F	TOTAL FRAG.	TOTAL IND.	Observacions
Reduïda de cuina	2	2			55	59	5	
Oxidada de cuina					3	3	1	
TOTALS						62	6	

MATERIAL NO CERÀMIC

Fauna terrestre	36	29 ossos, 2 dents, 5 mandíbules

OBSERVACIONS

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

Jaciment	CASTELL DE MALAVELLA	Campanya	2018	Sector	21
Municipi	CALDES DE MALAVELLA			U.E.	2154
Comarca	LA SELVA	Cronologia	S. XIV-XV		

MATERIAL CERÀMIC

Tipus ceràmic	Vores	Bases	Nans	Altres	S/F	TOTAL FRAG.	TOTAL IND.	Observacions
TOTALS								

MATERIAL NO CERÀMIC

Fauna terrestre	1	mandíbula
Ferro	1	punta de ballesta

OBSERVACIONS

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC
Jaciment **CASTELL DE MALAVELLA**Campanya **2018**Sector **23**Municipi **CALDES DE MALAVELLA****U.E. 2157**Comarca **LA SELVA**Cronologia **tpq s. XIII****MATERIAL CERÀMIC**

Tipus ceràmic	Vores	Bases	Nans	Altres	S/F	TOTAL FRAG.	TOTAL IND.	Observacions
Reduïda de cuina	3				26	29	4	
Oxidada de cuina					1	1	1	
TOTALS						30	5	

MATERIAL NO CERÀMIC

Fauna terrestre	4	s.f.

OBSERVACIONS

--

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

Jaciment	CASTELL DE MALAVELLA	Campanya	2018	Sector	28
Municipi	CALDES DE MALAVELLA			U.E.	2160
Comarca	LA SELVA	Cronologia	Neolític ?		

MATERIAL CERÀMIC

Tipus ceràmic	Vores	Bases	Nans	Altres	S/F	TOTAL FRAG.	TOTAL IND.	Observacions
Ceràmica a mà	1				5	6	2	
TOTALS						6	2	

MATERIAL NO CERÀMIC

OBSERVACIONS

--

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

Jaciment	CASTELL DE MALAVELLA	Campanya	2018	Sector	28
Municipi	CALDES DE MALAVELLA			U.E.	2165
Comarca	LA SELVA			Cronologia	1850-1950

MATERIAL CERÀMIC

Tipus ceràmic	Vores	Bases	Nans	Altres	S/F	TOTAL FRAG.	TOTAL IND.	Observacions
Vidrada		1			2	3	3	
Vidrada decorada	1	1				2	2	
Comuna oxidada a torn		1			1	2	2	
Reduïda de cuina					4	4	1	
TOTALS						11	8	

MATERIAL NO CERÀMIC

OBSERVACIONS

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

Jaciment	CASTELL DE MALAVELLA	Campanya	2018	Sector	33
Municipi	CALDES DE MALAVELLA			U.E.	3004
Comarca	LA SELVA	Cronologia	1850-1950		

MATERIAL CERÀMIC

Tipus ceràmic	Vores	Bases	Nans	Altres	S/F	TOTAL FRAG.	TOTAL IND.	Observacions
Vidrada	7	1	1		7	16	10	
TOTALS						16	10	

MATERIAL NO CERÀMIC

OBSERVACIONS

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

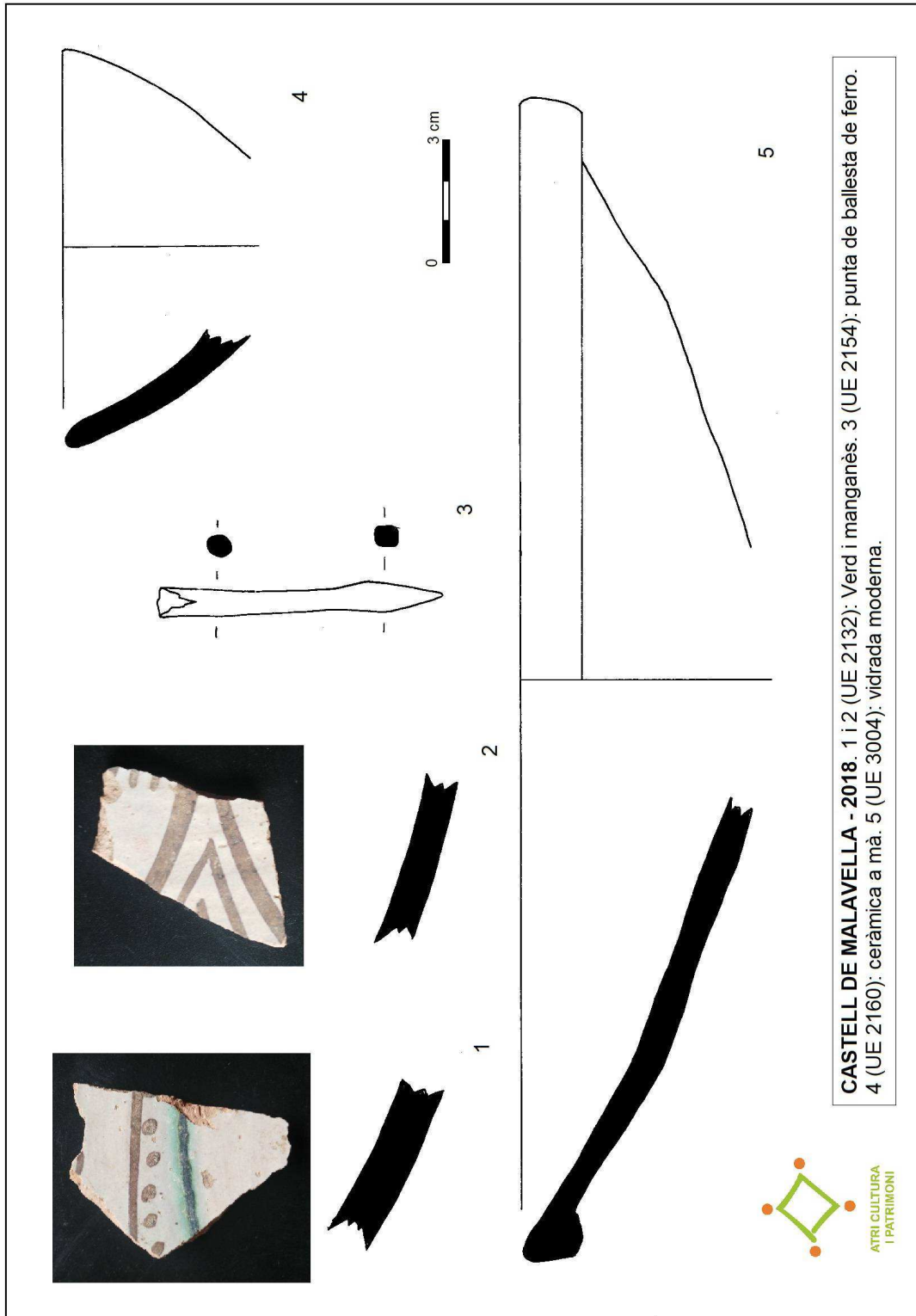
Jaciment	CASTELL DE MALAVELLA	Campanya	2018	Sector	33
Municipi	CALDES DE MALAVELLA			U.E.	3006
Comarca	LA SELVA	Cronologia	Medieval?		

MATERIAL CERÀMIC

Tipus ceràmic	Vores	Bases	Nans	Altres	S/F	TOTAL FRAG.	TOTAL IND.	Observacions
Reduïda de cuina					1	1	1	
TOTALS						1	1	

MATERIAL NO CERÀMIC

OBSERVACIONS

ANNEX 2

INVENTARI FOTOGRÀFIC

CASTELL DE MALAVELLA-2018
 Caldes de Malavella, la Selva

INVENTARI FOTOGRÀFIC

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
117	D.	E, W	24	2018		Joan Llinàs
Tema: General ala nord a l'inici de l'excavació.						

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
118	D.	N, S	22	2018		Joan Llinàs
Tema: General ala est a l'inici de l'excavació.						

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
119	D.	N, S, W	26	2018	2131	Joan Llinàs
Tema: Detall de l'ala oest, excavat l'enderroc UE 2130.						

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
120	D.	E	14	2018	1101	Joan Llinàs
Tema: Entorn del vèrtex geodèsic abans de la intervenció.						

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
121	D.		27	2018	2112, 2113, 2122, 2123	Joan Llinàs
Tema: Torre sud-oest al final de la intervenció.						

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
122	D.		27	2018	2112, 2113, 2122, 2123	Joan Llinàs
Tema: Detall espai interior torre sud-oest al final de la intervenció.						

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
123	D.	N	33	2018	3001	Joan Llinàs
Tema: Sondeig al sector 33. Inici intervenció.						

CASTELL DE MALAVELLA-2018
 Caldes de Malavella, la Selva

INVENTARI FOTOGRÀFIC

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
124	D.	N	33	2018	3004	Joan Llinàs

Tema: Sondeig al sector 33. Estrat sota el superficial.

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
125	D.	N	33	2018	3005	Joan Llinàs

Tema: Sondeig al sector 33. Estrat amb enderroc de pedres sota 3004.

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
126	D.	N	33	2018	3006	Joan Llinàs

Tema: Sondeig al sector 33. Estrat srgilós sota l'enderroc.

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
127	D.	N	33	2018	3007, RM	Joan Llinàs

Tema: Sondeig al sector 33. Final. Retall fonament i subsòl natural.

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
128	D.		24/25	2018		Joan Llinàs

Tema: Contacte entre la muralla nord i la torre NE.

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
129	D.	W, S	21/28	2018	2150	Joan Llinàs

Tema: Mur interior de la torre SE, un cop delimitat.

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
130	D.	E, S, W	22	2018	2138,2139,2140,2141,2142	Joan Llinàs

Tema: Nivells i paviments diversos al xamfrà NE del segon recinte.

CASTELL DE MALAVELLA-2018
Caldes de Malavella, la Selva
INVENTARI FOTOGRÀFIC

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
131	D.	S	28	2018		Joan Llinàs

Tema: Detall de l'aflorament basàltic a l'extrem est del sector.

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
132	D.	S, N	22	2018	2138, 2139, 2141	Joan Llinàs

Tema: Centre de l'ala est sota el superficial.

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
133	D.	E, W	24	2018	2135, 2136	Joan Llinàs

Tema: General de l'ala nord sota el superficial.

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
134	D.	NW	21	2018	2147 a 2150	Joan Llinàs

Tema: Torre sud-est a l'inici de l'excavació

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
135	D.	NW	21	2018	2147 a 2150, 2151	Joan Llinàs

Tema: Enderroc a l'interior de la torre sud-est

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
136	D.	W, S, N	24	2018	2152, 2153, 1012	Joan Llinàs

Tema: Estructura preexistent a l'oest de l'ala nord i estrat superposat.

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
137	D.	NW	21	2018	2147 a 2150, 2154	Joan Llinàs

Tema: Interior de la torre sud-est. Estrat sorrenc sota enderroc.

CASTELL DE MALAVELLA-2018
 Caldes de Malavella, la Selva

INVENTARI FOTOGRÀFIC

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
138	D.	W, S, N	24	2018	2153, 1012	Joan Llinàs
<u>Tema:</u> Estructura preexistent a l'oest de l'ala nord.						

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
139	D.	N, NW	21	2018	2147 a 2150, 2155, 2156	Joan Llinàs
<u>Tema:</u> Interior de la torre sud-est al final de l'excavació.						

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
140	D.	N, NW	21	2018	2155	Joan Llinàs
<u>Tema:</u> Detall nivell de calç a l'interior de la torre sud-est.						

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
141	D.	S	23	2018	2157, 2158	Joan Llinàs
<u>Tema:</u> Farcit interior de la torre nord-est després de l'excavació d'enguany.						

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
143	D.	E, W	14	2018	1010, 1012, 1102	Joan Llinàs
<u>Tema:</u> Entorn del vèrtex geodèsic sota l'estrat UE 1101.						

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
144	D.	E, W	24	2018	1012, 2161	Joan Llinàs
<u>Tema:</u> Nivell de circulació sota 2142, al SE de l'ala nord.						

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
145	D.	N,W,S	22	2018	2162, 2143, 2150	Joan Llinàs
<u>Tema:</u> Xamfrà SE del segon recinte sota el superficial.						

CASTELL DE MALAVELLA-2018
 Caldes de Malavella, la Selva

INVENTARI FOTOGRÀFIC

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
146	D.		28	2018	2159, RM	Joan Llinàs
Tema: Extremitat sud conservada del mur perimetral del primer recinte, sobre el subsòl natural.						

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
147	D.	S	28	2018	RM	Joan Llinàs
Tema: Murs del primer recinte tallats per l'enderroc del costat sud del castell.						

<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
148	D.		28	2018	2163, RM	Joan Llinàs
Tema: Muralla sud, fragment est.						

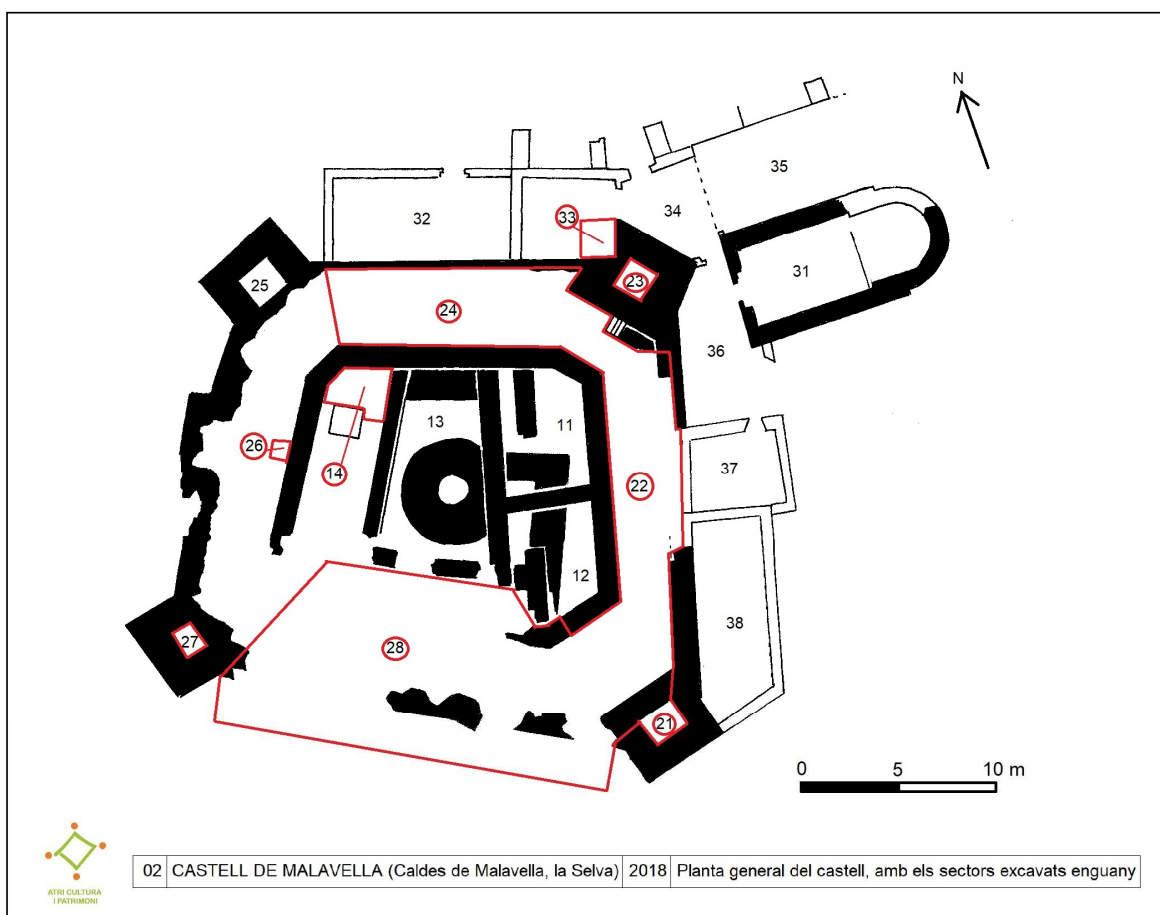
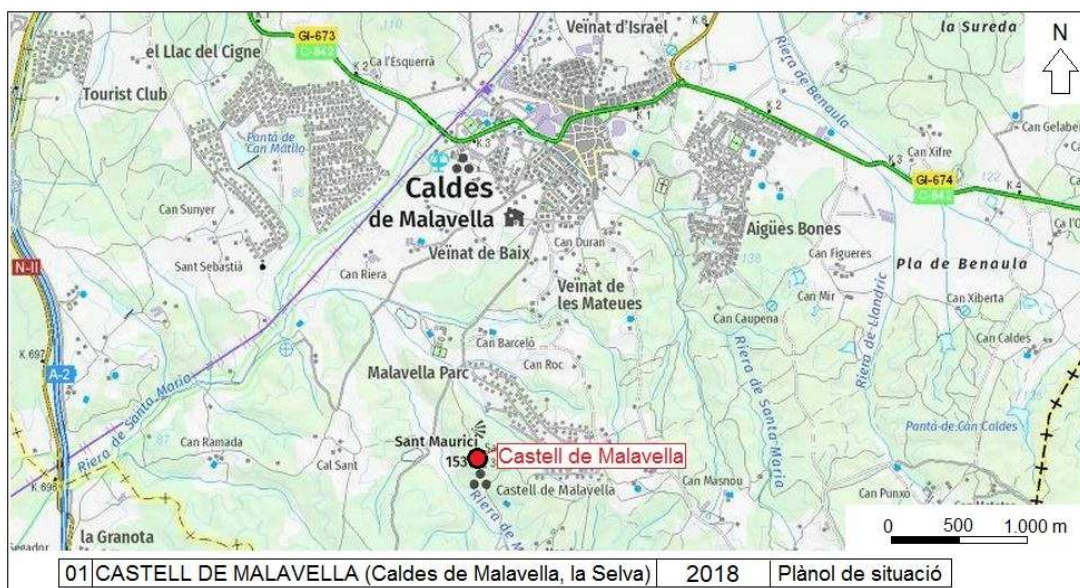
<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
149	D.		28	2018	2163, 2164, RM	Joan Llinàs
Tema: Vista general de la muralla sud i el seu entorn.						

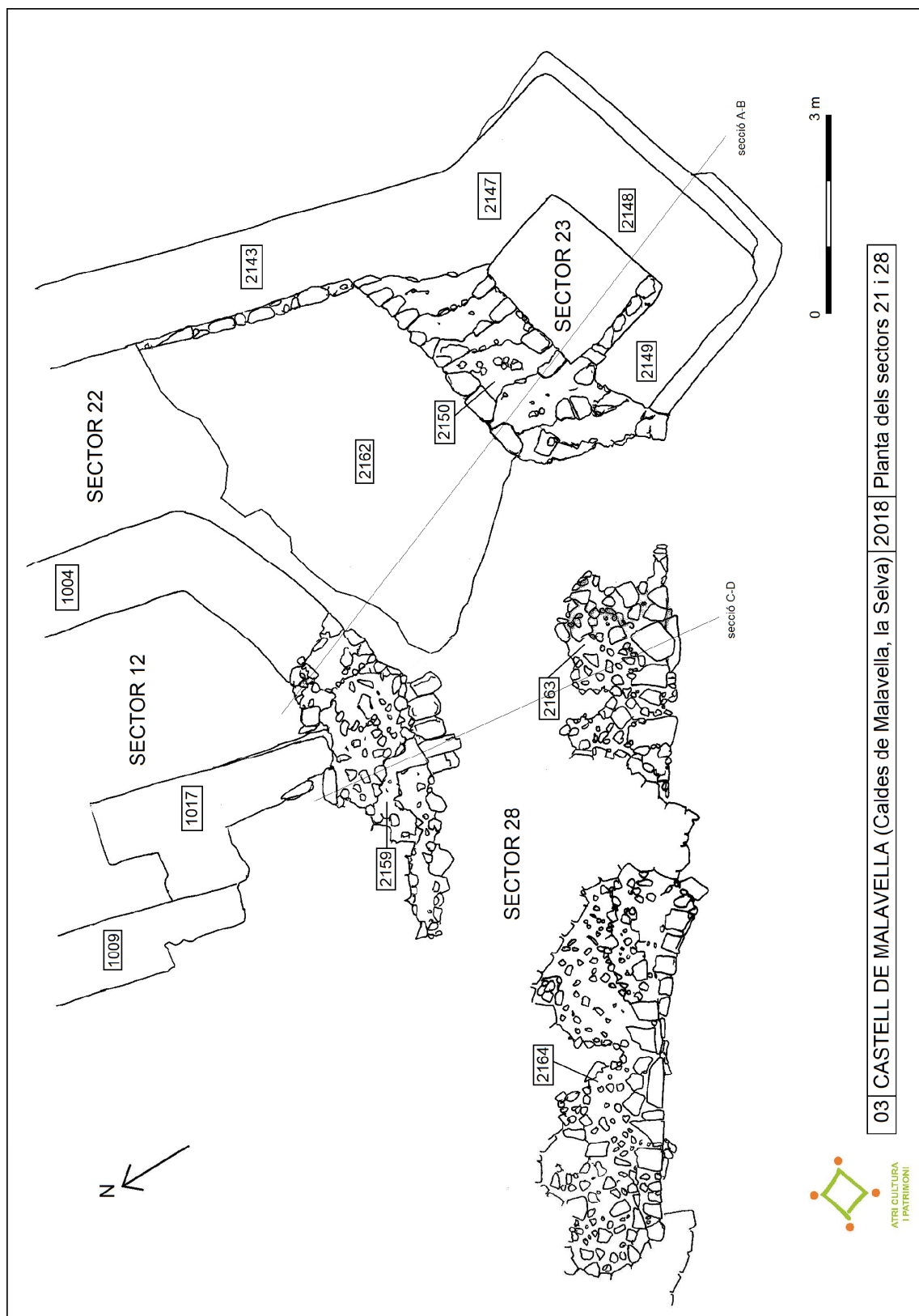
<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
150	D.		28	2018	2164, RM	Joan Llinàs
Tema: Muralla sud, fragment oest.						

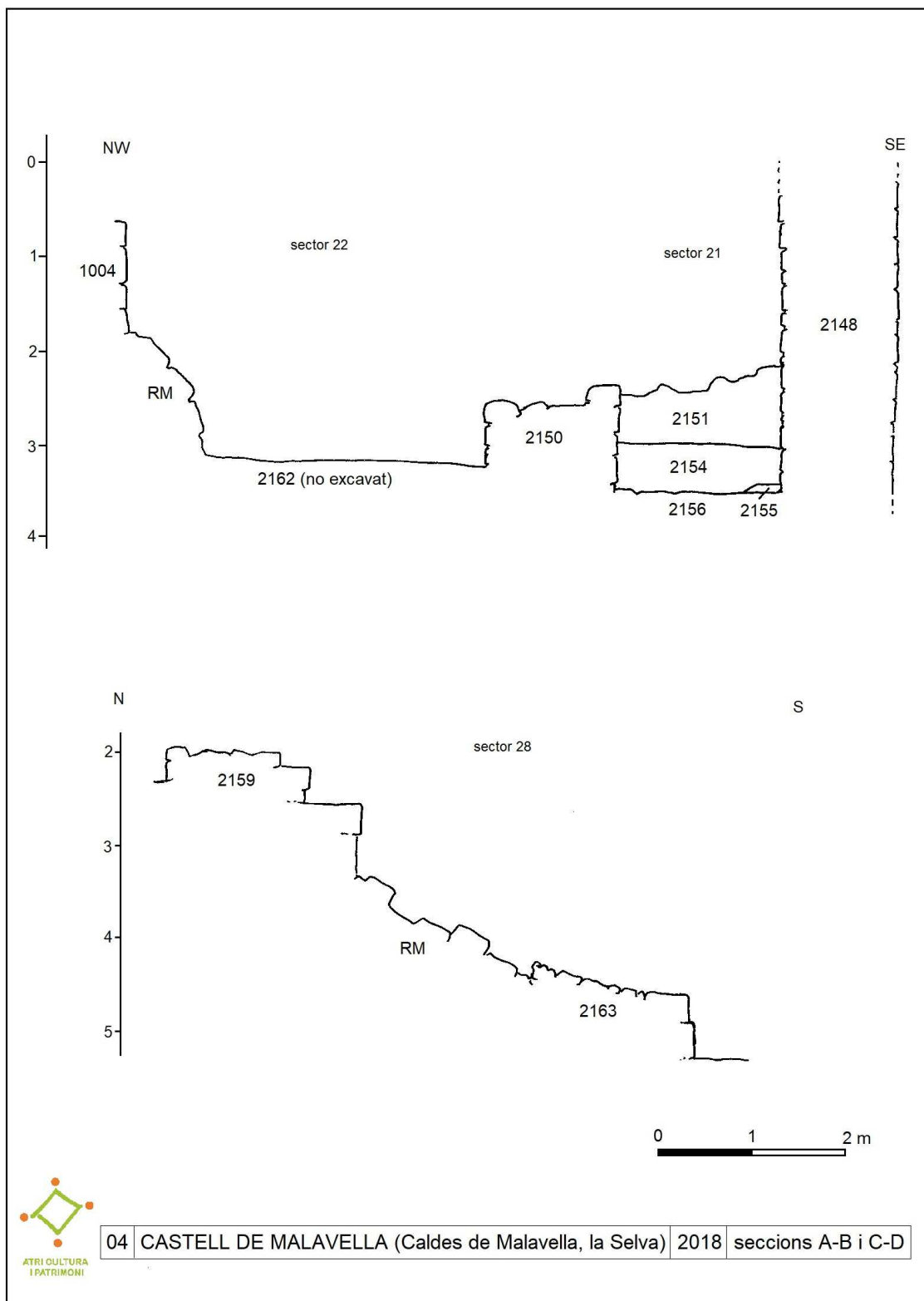
<u>Nº Foto.</u>	<u>Tipus</u>	<u>Vista de</u>	<u>Sector</u>	<u>Any</u>	<u>U.E.</u>	<u>Autor</u>
151	D.	E, W, S	28	2018	2163, 2164, RM	Joan Llinàs
Tema: General ala sud al final de l'excavació.						

ANNEX 3

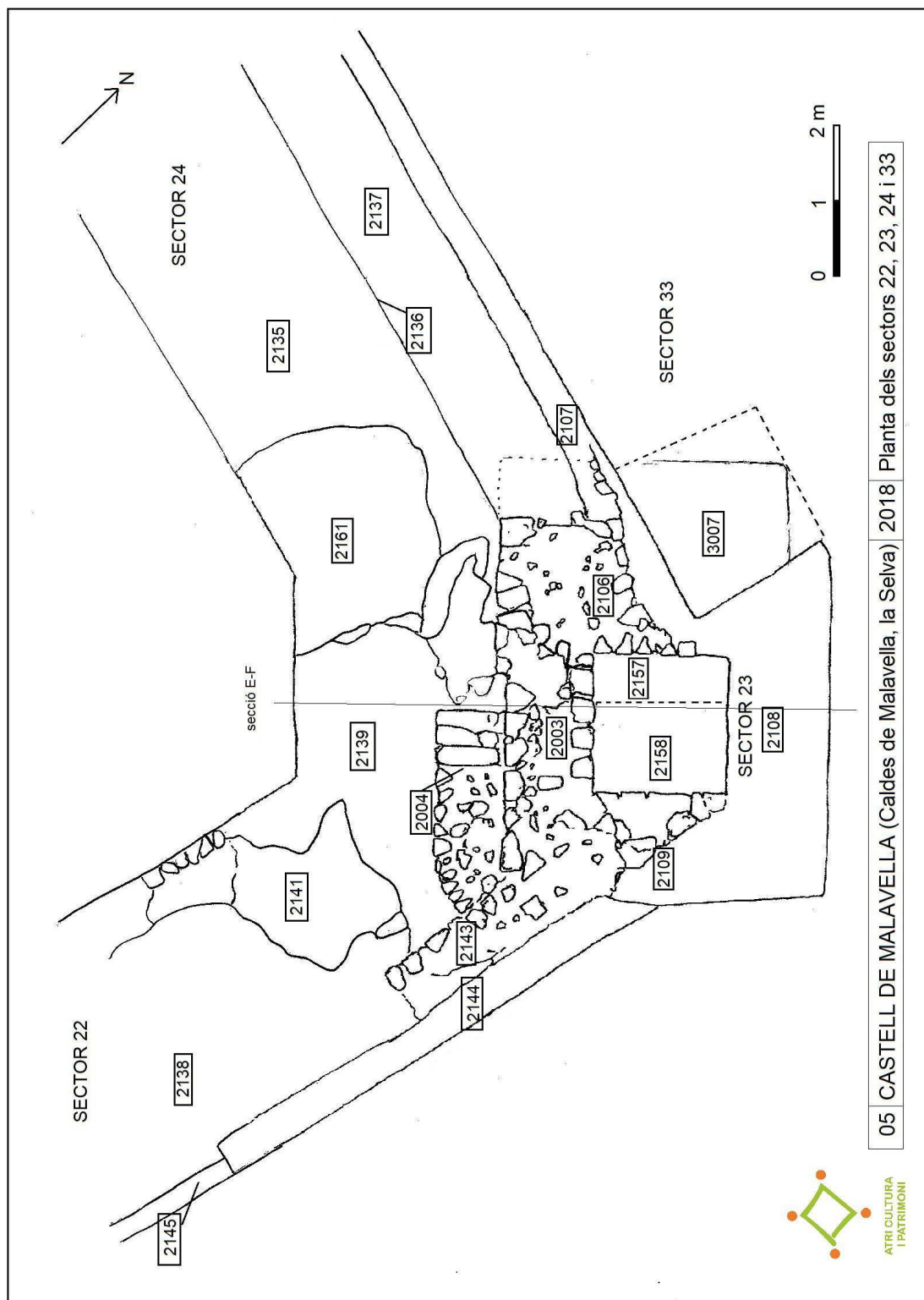
PLANIMETRIA

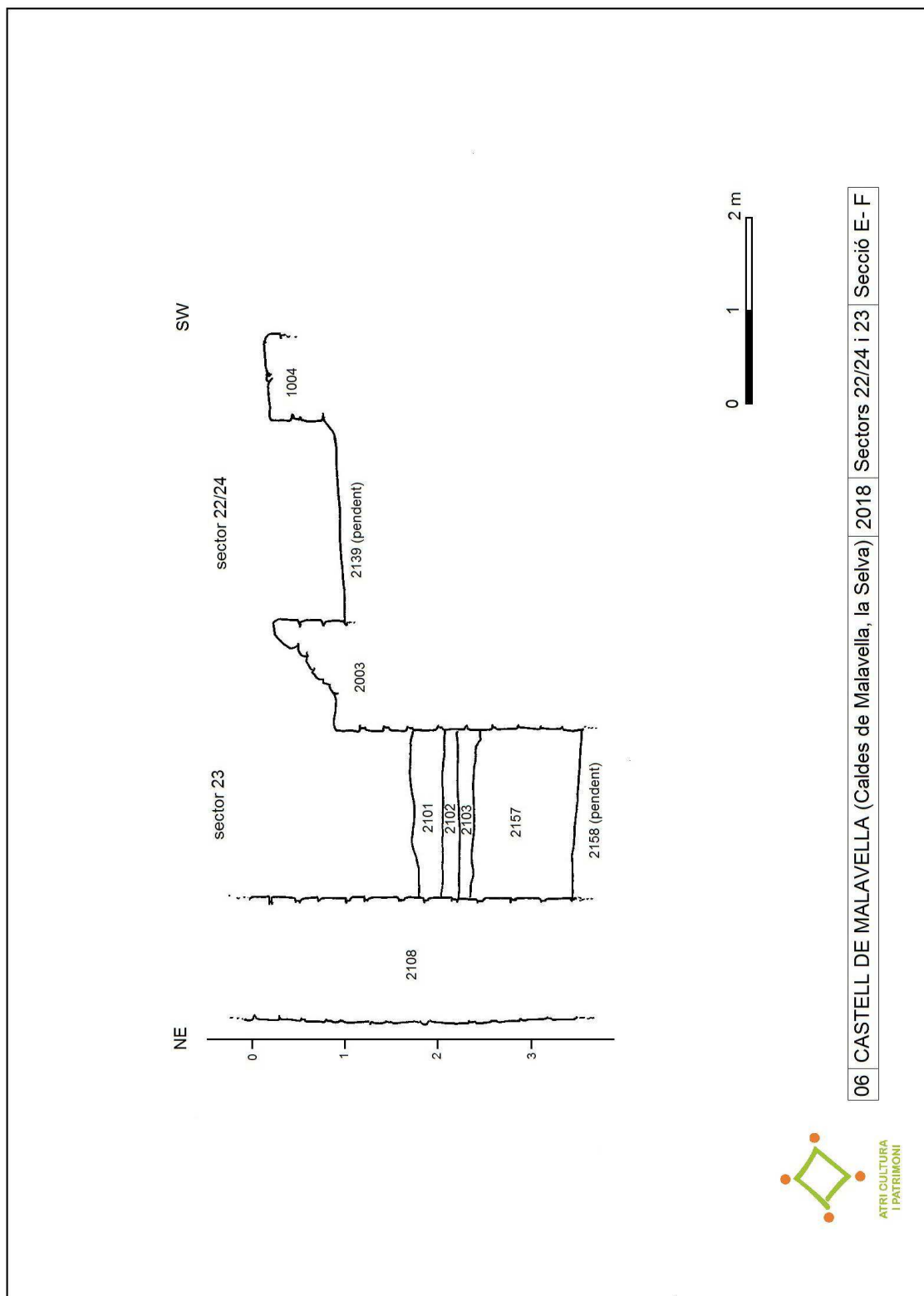

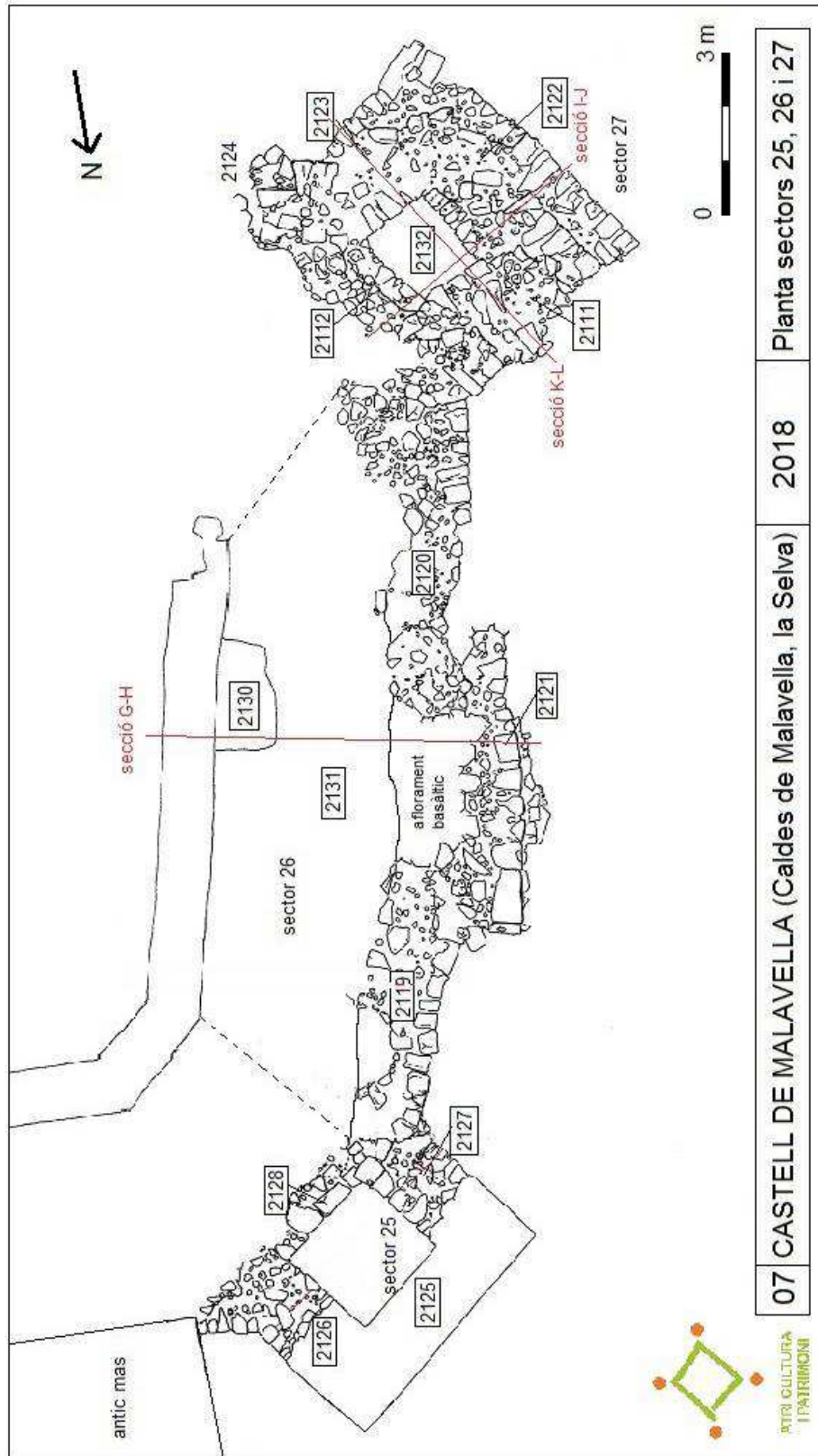

04 CASTELL DE MALAVELLA (Caldes de Malavella, la Selva) 2018 seccions A-B i C-D

07 CASTELL DE MALAVELLA (Caldes de Malavella, la Selva) 2018 Planta sectors 25, 26 i 27

